

ĪPAŠI AIZSARGĀJAMĀS UN RETI SASTOPAMĀS GLIEMJU SUGAS LATVIJĀ

Latvijas
vides
aizsardzības
fonds

Dabas aizsardzības
pārvalde

Metodiskais materiāls sagatavots LVAF projekta "Dabas aizsardzības pārvaldes kapacitātes stiprināšana, nodrošinot jaunu sugu aizsardzības jomas ekspertu apmācību un paaugstinot profesionālo kompetenci DAP speciālistiem", Nr. 1-08/ 171 / 2017 ietvaros.

Pateicamies daudzajiem kolēģiem, kuru fotogrāfijas tika izmantotas šī materiāla tapšanā – Aleksandram Anichtchenko, Raimondam Cibuļskim, Mārtiņam Kalniņam, Danai Krasnopoļskai, Rolandam Moisejevam, Mārim Nitcim, Mārim Pilātam, Valdim Pilātam, Initai Svilānei, Uldim Valainim.

Metodiskā materiāla autors: Digna Pilāte

Daugavpils Universitāte

Latvijas valsts mežzinātnes institūts "SILAVA"

Metodiskais materiāls sagatavots LVAF projekta "Dabas aizsardzības pārvaldes kapacitātes stiprināšana, nodrošinot jaunu sugu aizsardzības jomas ekspertu apmācību un paaugstinot profesionālo kompetenci DAP speciālistiem", Nr. 1-08/171 / 2017 ietvaros

ĪEVADS	4
GLIEMJU EKOLOĢIJAS RAKSTUROJUMS	5
GLIEMJUS APDRAUDOŠIE FAKTORI.....	7
GLIEMJU AIZSARDZĪBA LATVIJĀ	13
GLIEMJU SUGAS AR DABAS AIZSARDZĪBAS NOZĪMI - APRAKSTI.....	16
LITERATŪRA UN DAŽI IETEICAMIE INTERNETA RESURSI	49

Gliemji ir vieni no dabā visbiežāk sastopamajiem dzīvniekiem. Latvijā ir pārstāvētas divas gliemju klases – gliemenes (Bivalvia) un gliemeži (Gastropoda). Gliemenes ir tipiski ūdensorganismi, taču gliemeži dzīvo gan ūdenī, gan uz sauszemes. Latvijā ir konstatētas 170 gliemju sugas, no kurām sauszemi apdzīvo 91 suga, 71 ir saldūdens suga un jūrā Latvijas piekrastē sastopamas 7 sugas.

Dabā vairums gliemju piedalās organisko vielu apritē. Pēc barošanās tipa gliemenes ir filtrētāji. Ūdenī tās atfiltrē un barojas ar baktērijām, viensūņiem un planktonu. Gliemeži ir saprofāgi, mikrofāgi, fitofāgi, zoofāgi un koprofāgi. Tie ir kalcija avots daudzām organismu grupām.

Sugu iedalījumam izmanto dažādus klasifikācijas principus. Biežāk sugas iedala pēc tā, kādā biotopā tās ir sastopamas. Ūdens gliemjus iedala tekošu ūdeņu un stāvošu ūdeņu sugās. Sauszemes gliemežus iedala meža, mitrāju, stepes, kāpu, klinšu, antropogēno biotopu, augstkalnu un eiribiontās sugās, kuras sastopamas gandrīz visos biotopos.

Daudzas gliemju sugas ir jutīgas pret cilvēka izraisītajām izmaiņām dabā. Gliemji nespēj strauji reaģēt uz dzīvotņu degradāciju, mainīt tās, jo specializējušies noteiktiem biotopiem un ekoloģiskajām nišām. Tie lēni izplatās un lēni rekolonizē biotopus. Tāpēc tie ir piemērots objekts antropogēnās ietekmes bioindikācijā.

Pirmais dabisko meža biotopu indikatorsugu saraksts bija sastādīts pamatojoties uz pētījumu par Latvijas dabiskajiem mežiem (Suško 1998), kā arī izmantojot literatūras avotus. Latvijā nepieciešamība pēc indikatorsugām radās 1997. gadā, kad sākās dabisko meža biotopu inventarizācija. Veicot Eiropas nozīmes aizsargājamo biotopu apsekošanu un plānojot to apsaimniekošanas pasākumus, joprojām ir nepieciešams zināt dabisko meža biotopu un straujteču indikatorsugas, kas parasti ir arī aizsargājamas sugas.

Aizsargājamo gliemju saraksts ir izveidots pirms 20 gadiem. Šo gadu laikā ir iegūta jauna informācija par sugu izplatību un sastopamību. Līdz ar to ir nepieciešams pārskatīt un sastādīt jaunu Sarkanās grāmatas sugu sarakstu un aizsargājamo sugu sarakstu.

Rokasgrāmatā ir aktualizēta informācija par sugām ar dabas aizsardzības nozīmi Latvijā, kā arī par dabisko meža biotopu indikatorsugām.

GLIEMJU EKOLOĢIJAS RAKSTUROJUMS

Gliemju bioloģija un ekoloģija ir ļoti daudzveidīga. Vienas sugas ir ekoloģiski ļoti plastiskas, citas – izteikti stenobionti, kurām nepieciešami īpaši konstanti ekoloģiskie apstākļi. Katras sugas tolerances robežās tie ir pielāgojušies pārciest sausuma periodus vasarā un dzīvotņu izsalšanu ziemā. Latvijā sastopamajiem gliemjiem ir raksturīgs mazkustīgs dzīvesveids. Tie barojas un vairojas savu slēptuvju tiešā tuvumā.

Vairums gliemeņu sugu dzīvo ierakušās gruntī un pārvietojas tad, ja dzīvošanai kļūst nepiemēroti apstākļi. Vairāku sugu dzīves ciklā obligāta ir parazitārā stadija (glohīdijas), kuru attīstībai ir nepieciešamas saimniekzivis. Ūdenstilpes apdzīvo gliemeži, kuri elpo ar plaušām un gliemeži, kuri elpo ar žaunām. Ar žaunām elpojošajiem gliemežiem ir raksturīgs vāciņš, ar kuru dzīvnieks var noslēgt čaulas atveri. Šie gliemeži spēj ilgāk pārciest sausumu nekā plaušgliemeži.

Saldūdens gliemji apdzīvo stāvošas, strauji tekošas un lēni tekošas ūdenstilpes. Sugu daudzumu, izplatību un sastopamību ietekmē vairāki faktori: ūdens sāļums, skābekļa, slāpekļa, fosfora, kalcija un dzelzs koncentrācija ūdenī, temperatūra u.c. Tikai dažas saldūdens sugas spēj dzīvot sājūdenī, kura sāļums nepārsniedz 0,7 %. Skābekļa daudzums ūdenī ļoti svarīgs ir gliemežiem, kuri elpo ar žaunām, kā arī gliemenēm, īpaši ziemeļu upespērlenei un biežajai perlamutrenei. Plaušgliemežiem šis faktors nav būtisks. Eitrofikācija veicina ūdenstilpju aizaugšanu, dūņu slāņa palielināšanos un skābekļa samazināšanos. Tekošu ūdenstilpju sugas negatīvi ietekmē hidroloģiskā režīma maiņa, ko dabā rada bebri, aizdambējot straujtecēs.

Sauszemes gliemežu daudzveidību, izplatību un sastopamību ietekmē vairāki faktori, kas savā starpā ir cieši saistīti. Vissvarīgākā loma ir veģetācijai, mitrumam un temperatūrai. Zem koku un lakstaugu lapotnes, kā arī sūnās, veidojas īpašs un relatīvi stabils mikroklimats, kas bieži atšķiras no mezoklimata. Augi pasargā dzīvniekus no saules un desikācijas. Tie ir barības avots vairākiem sauszemes gliemežiem.

Sauszemes gliemeži ir primāri higrofilu, kas cēlušies no ūdensgliemjiem. Tāpēc augsnes un gaisa mitrums ir ļoti svarīgi faktori. Gliemeži, it īpaši kailgliemeži, nespēj ilgstoši izturēt gaisa relatīvo mitrumu zemāku par 90%. Ūdens nodrošina gļotu izdalīšanos, kas aizsargā ķermeni no izžūšanas. Temperatūrai pazeminoties vai paaugstinoties ārpus sugas tolerances robežas, fizioloģiskie procesi palēninās vai apstājas. Optimāla apkārtējās vides temperatūra ir no +10 - +19 °C. Uzturoties temperatūrā, kas pārsniedz +25 °C, gliemeži aiziet bojā. Ja ir atbilstošs mitrums un temperatūra, tad, piemēram, meža sugas var būt sastopamas tām neraksturīgos biotopos. Gliemeži ir atkarīgi no kalcija karbonāta CaCO₃ daudzuma augsnē. Vietās ar kaļķainu augsni ir raksturīga daudzveidīga gliemežu fauna un augsts populāciju blīvums, ja ir piemēroti pārējie abiotiskie un biotiskie faktori. Atsevišķas sugas ir kalcifilas, piemēram, graciozais vārpstiņgliemezis *Ruthenica filigrana* un mazais pumpurgliemezis *Vertigo pygmaea*. Dažu sugu gliemeži spēj dzīvot arī skābās vai nedaudz sāļās augsnēs, piemēram, sūnu cilindrgliemezis *Pupilla muscorum*.

Svarīgas ir augsnes fizikālās īpašības – mitruma ietilpība, struktūra un granulometriskais sastāvs. No augsnes fizikālajām īpašībām ir atkarīga gliemežu izdzīvošana pēc kailcirtēm. Nabadzīga gliemežu fauna ir vietās ar ūdenscaurlaidīgām, vieglām, akmeņainām un smilšainām, sablietētām un smagām māla augsnēm. Īpaši svarīga nozīme ir nobiru daudzumam, kas kalpo kā barības avots un uzturēšanās vieta, kā arī nobiras augsnē saglabā mitrumu. Vispiemērotākās ir to mežu augsnes, kas bagātas ar humusu un augu atliekām.

Vēja ietekme uz gliemežiem ir nenozīmīga, taču tas ietekmē apkārtējās vides temperatūru un mitrumu. Jo atklātāka ainava, jo lielāks vēja ātrums, zemāks gaisa relatīvais mitrums un gaisa temperatūra. Jebkura gaisa kustība veicina pastiprinātu ūdens iztvaikošanu no ķermeņa virsmas. Vējš ietekmē gliemežu uzvedību, izplatību un sastopamību.

Gaisma ir viens no faktoriem, kas ietekmē sauszemes gliemežu uzvedību. Gaisma nosaka šo dzīvnieku diennakts ritmu. Daudzu sugu gliemežiem ir negatīvs fototropisms. Tādi gliemeži parasti dzīvo ēnainos mežos.

Visvairāk gliemežu sugu ir lapkoku, īpaši platlapju, un mistrotos mežos ēnainās vietās, kur raksturīga bagātīga, pietiekami mitra zemsega. Melnalkšņu staignāji un pārmitrie platlapju meži ir gliemežu sugu skaita ziņā arī bagāti meža biotopi. Šādi meži kalpo gliemju daudzveidības uzturēšanai. Tajos ir sastopamas kā sauszemes, īpaši mitrāju, tā arī saldūdens sugas. Skujkoku mežos, īpaši priežu mežos, ir salīdzinoši maz gliemežu sugu. Nabadzīga gliemežu fauna ir arī ozolu tīraudzēs. Tas ir saistīts ar šādu mežu un to zemeszemes sausumu, kā arī ar to, ka skuju un ozolu lapas nav gliemežiem piemērota barība.

Atklātos biotopos (pļavas, kāpas, purvi) gliemežu fauna ir nabadzīgāka nekā meža biotopos.

Būtiska nozīme ir reljefam – jo tas ir daudzveidīgāks, jo bagātāka ir gliemežu fauna. Ieplakās un gravās (īpaši mežainās) veidojas stabils mikroklimats, tās ir pasargātas no desikācijas. Arī ūdenstece uztur stabilu un pastāvīgi mitru mikroklimatu. Lapkoku un mistrotos mežos sugām visbagātākās ir ēnainas gravas, nogāzes un kraujas ūdensteču tuvumā.

Liela daļa sauszemes gliemežu galvenā uzturēšanās vieta ir zemsega, kas ir vispiemērotākā slēptuve un barošanās vieta. Mežā daudzi gliemeži uzturas arī uz dzīvu vai atmirušu koku (biežāk uz lapu koku) stumbriem, barojoties ar ķērpjiem, sēnēm, aļģēm un trūdošu koksni. Gliemeži dēj olas vietās, kur ir pastāvīgs mitrums un temperatūra. Ziemā sauszemes gliemeži augsnes virskārtā zem nobirām. Arī ilgstošu sausuma un karstuma periodu tie pavada zem nobirām, zem kralām vai to mizas.

GLIEMJUS APDRAUDOŠIE FAKTORI

Galvenais faktors, kas apdraud retu un aizsargājamu sugu izdzīvošanu, ir dzīvotņu iznīcināšana vai degradācija cilvēka saimnieciskās darbības rezultātā. Ūdensgliemjus apdraud dažāda veida ūdenstilpju piesārņošana, eitrofikācija, upju bagarēšana un aizsprostošana, kas izraisa hidroloģiskā režīma izmaiņas. Gliemeņu vairošanās sekmes var ietekmēt ihtiofaunas izmaiņas. Sauszemes gliemežus apdraud lauksaimnieciskā darbība, intensīva mežsaimniecība, meliorācija, zemes lietojuma veida maiņa. Dzīvotnes degradē vai iznīcina ne tikai saimnieciskā darbība tajās, bet bieži arī to tiešā tuvumā vai tuvākajā apkārtnē. No dabiskajiem faktoriem jāmin dzīvotņu izžušana dabiskas sukcesijas rezultātā.

Tabulā dots pārskats par svarīgākajiem faktoriem, kas apdraud reti sastopamo un aizsargājamo gliemju sugas, kā arī dabisko meža biotopu indikatorsugas.

1. Tabula. Svarīgākie faktori, kas apdraud reti sastopamās un īpaši aizsargājamās gliemju sugas un dabisko mežu indikatorsugas

Suga	Hidroloģiskā režīma maiņa	Eitrofikācija, ieskaitot lauksaimniecības un rūpniecības notekūdeņu noplūde	Mēsošana (ieskaitot ar organiskiem mēsliem, vircu, pienotavu notekūdeņiem)	Plaušana	Intensīva ganišana	Visu veidu augsnes kultivēšana un aršana, ieskaitot mežā vai ierīkojot mežu	Pesticīdu, herbicīdu izmantošana	Mirusās koksnes izvākšana	Platlapju, apšu aizvietošana ar bērzu vai egli	Meža kontinuitātes pārtraukšana	Komerčiālu meža monokultūru ierīkošana	Invasīvās un citas introcētās augu sugas	Veģētācijas dedzināšana	Rekreācijas zonu piekrastē parveidošanas/labiekārtošanas	Dabiskā sukcesija
<i>Ancylus fluviatilis</i> Upes micīte	X	X	X				X							X	
<i>Segmentina nitida</i> Mirdzošā ūdensspolīte	X	X	X				X					X		X	
<i>Theodoxus fluviatilis</i> Upes raibgliemezis	X	X	X				X							X	
<i>Margaritifera margaritifera</i> Ziemeļu upespērlene	X	X	X				X			X				X	
<i>Unio crassus</i> Biezā perlamutrene	X	X	X				X							X	
<i>Bulgarica cana</i> Pelēkais vārpstingliemezis						X	X	X	X	X	X				
<i>Clausilia bidentata</i> Divzobu vārpstingliemezis						X	X	X	X	X	X				
<i>Clausilia cruciata</i> Asribu vārpstingliemezis						X	X	X	X	X	X				
<i>Clausilia dubia</i> Margainais vārpstingliemezis						X	X	X	X	X	X				
<i>Clausilia pumila</i> Vālišveida vārpstingliemezis						X	X	X	X	X	X				

Suga	Hidroloģiskā režīma maiņa	Eitrofikācija, ieskaitot lauksaimniecības un rūpniecības notekūdeņu noplāde	Mēslošana (ieskaitot ar organiskiem mēsliem, vīrcu, pienotavu notekūdeņiem)	Plaušana	Intensīva gamišana	Visu veidu augsnes kultivēšana un aršana, ieskaitot mežā vai ierīkojot mežu	Pesticīdu, herbicīdu izmantošana	Mirusās koksnes izvākšana	Platlapju, apšu aizvietošana ar bērzu vai egli	Meža kontinuitātes pārtraukšana	Komerčiālu meža monokultūru ierīkošana	Invazīvas un citas introductās augu sugas	Veģetācijas dedzināšana	Rekreācijas zonu piekrastē pārveidošanas/ labiekārtošanas	Dabiskā sukcesija
<i>Cochlicopa nitens</i> Lielais gludgliemezis	X		X			X	X					X	X	X	
<i>Cochlodina orthostoma</i> Taisnmutes vārpstingliemezis						X	X	X	X	X	X				
<i>Ena montana</i> Lielais torņgliemezis						X	X		X	X	X				
<i>Helicigona lapicida</i> Lēcveida vīngliemezis						X	X	X	X	X	X				
<i>Helix pomatia</i> Parka vīngliemezis						X	X						X		
<i>Isognomostoma isognomostomos</i> Lielūpas vīngliemezis						X	X	X	X	X	X				
<i>Laciniaria plicata</i> Kroklūpas vārpstingliemezis						X	X	X	X	X	X				
<i>Limax cinereoniger</i> Tumšais kailgliemezis						X	X	X		X			X		
<i>Macrogastra borealis</i> Skrajribu vārpstingliemezis						X	X	X	X	X	X				
<i>Macrogastra plicatula</i> Krokainais vārpstingliemezis						X	X	X	X	X	X				
<i>Macrogastra ventricosa</i> Vēderainais vārpstingliemezis						X	X	X	X	X	X				
<i>Merdigera obscura</i> Mazais torņgliemezis						X	X		X	X	X				
<i>Platyla polita</i> Gludais adatgliemezis						X	X	X	X	X	X				
<i>Ruthenica filograna</i> Graciozais vārpstingliemezis						X	X		X	X	X				
<i>Spermodea lamellata</i> Mazais bišustropiņš						X	X		X	X	X				
<i>Truncatellina cylindrica</i> Cilindriskais tuntuļgliemezis						X	X						X		X
<i>Vertigo angustior</i> Slaidais pumpurgliemezis	X	X	X	X	X	X	X					X	X	X	X
<i>Vertigo genesii</i> Spožais pumpurgliemezis	X	X	X	X	X	X	X					X	X		X
<i>Vertigo geyeri</i> Četrzobu pumpurgliemezis	X	X	X	X	X	X	X					X	X		X
<i>Vertigo moulinsiana</i> Resnais pumpurgliemezis	X	X	X	X	X	X	X				X	X	X	X	X
<i>Vertigo ronneyensis</i> Ziemeļu pumpurgliemezis						X	X			X			X		

AIZSARGĀJAMO GLIEMJU SUGU UN DABISKO MEŽU INDIKATORSUGU SAISTĪBA AR EIROPAS NOZĪMES AIZSARGĀJAMAJIEM BIOTOPIEM

Aizsargājamo gliemju sugu saistībai ar Eiropas nozīmes aizsargājamiem biotopiem Latvijā uzmanība ir sāka pievērst pēdējos gados. Visvairāk ziņu ir par atsevišķiem purva biotopiem un lielākās daļas meža biotopiem. Ūdensgliemju saistība ar Eiropas aizsargājamiem biotopiem ir vērtēta pēc to apdzīvotajiem biotopiem un informācijas par to atradnēm. Gandrīz visu aizsargājamo ūdensgliemju dzīvotnes ir saistītas ar strauji tekošām ūdenstilpēm. Tikai viena suga ir sastopama stāvošās, ar augiem aizaugušās ūdenstilpēs vai to krastos, kā arī tādos sauszemes biotopos, kas ilgstoši ir pārmitri. Meža sugas ir sastopamas gandrīz visos meža biotopos. Izņēmums ir sausie priežu meži, kuros no aizsargājamām gliemežu sugām praktiski neviena suga nav sastopama. Izņēmums var būt piejūras kāpu meži jūras piekrastē, kur var konstatēt divzobu vārpstiņgliemezi vai ļoti reti lēcveida vīngliemezi. Vismazāk datu ir par mežainajām kāpām, palieņu un aluviālajiem mežiem. Mežā aizsargājamo sugu skaitu un sastopamības biežumu nosaka meža bioloģiskajai daudzveidībai nozīmīgo struktūru, īpaši mirušās koksnes un mikroklimate, klātbūtne tajos, kā arī apsaimniekošanas vēsture. Kāpās, pļāvās un purvos ļoti būtiska nozīme ir hidroloģijai, kas rada atbilstošu mikroklimate, barības augiem, apsaimniekošanas vēsturei un tam, kāda veida biotopa apsaimniekošana notiek šobrīd.

2130* – ar lakstaugiem klātas pelēkās kāpas

Gliemežu fauna ļoti nabadzīga. Mitrās vietās iespējams konstatēt slaido pumpurgliemezi.

2180 – mežainas piejūras kāpas

Gliemju fauna nabadzīga. Mitrākās ieplakās Kurzemē var būt sastopams divzobu vārpstiņgliemezis (*Clausilia bidentata*), ļoti reti jūras piekrastē – lēcveida vīngliemezis (*Helicigona lapicida*).

2190 – mitras starpkāpu ieplakas

Purvainās starpkāpu ieplakās ir iespējams konstatēt dažas mitrāju sugas (slaidais pumpurgliemezis, četrzobu pumpurgliemezis, lielais gludgliemezis), divzobu vārpstiņgliemezi un spožo ūdensspolīti.

3150 – ezeri ar oligotrofām līdz mezotrofām augu sabiedrībām

Sastopama spožā ūdensspolīte.

3260 – upju straujtecis un dabiski upju posmi

Tipiska dzīvotne straujteču sugām. Sastopamas visas aizsargājamās straujteču sugas.

Upju straujtecis un dabiski upju posmi
(Foto: D. Krasnopoļska)

Pārejas purvi un slīkšņas (Foto: D. Krasnopoļska)

6410 – mitri zālāji periodiski izžūstošās augsnēs

Maz datu par gliemežu faunu šajā biotopā. Ir konstatēti lielais gludgliemezis un slaidais pumpurgliemezis.

6450 – palieņu zālāji

Maz datu par gliemežu faunu šajā biotopā. Ir sastopamas dažas mitrāju sugas un spožā ūdensspolīte.

7140 – pārejas purvi un slīkšņas

Tipiska dzīvotne lielajam gludgliemezim, slaidajam pumpurgliemezim un četrzobu pumpurgliemezim, iespējams resnais pumpurgliemezis. Sastopama arī mirdzošā ūdensspolīte.

7160 – minerālvielām bagāti avoti un avoksnāji

Maz datu par gliemežu faunu šajā biotopā. Ir iespējams konstatēt mitrāju sugas.

7210* – kaļķaini zāļu purvi ar dižo aslapi

Piemērota dzīvotne aizsargājamiem pumpurgliemežiem.

7220* – avoti, kuri izgulsnē avotkaļķus

Maz datu par gliemežu faunu šajā biotopā. Iespējams konstatēt slaido pumpurgliemezi, četrzobu pumpurgliemezi un spožo pumpurgliemezi.

7230 – kaļķaini zāļu purvi

Tipiska dzīvotne aizsargājamām pumpurgliemežu sugām un lielajam gludgliemežim.

Veci vai dabiski boreāli meži (Foto: R. Moisejevs)

Veci jaukti platlapju meži (Foto: U. Valainis)

9020* – veci jaukti platlapju meži

Sastopamas visas meža sugas un dabisko mežu indikatorsugas. Bieži šīs sugas ir sastopamas platlapju mežos, kuros lielu dimensiju atmirušas koksnes struktūras nav vai to ir maz. Noteicošais faktors šādos mežos ir piemērots mikroklimats un zemsedze.

9080* – staignāju meži

Sastopamas gandrīz visas meža sugas un dabisko mežu indikatorsugas. Mežos ar stabilu un neietekmētu hidroloģiju ir sastopamas divas mitrāju sugas: lielais gludgliemezis un viena no Sugu un biotopu direktīvas II pielikuma sugām – resnais pumpurgliemezis, kā arī viena no saldūdens sugām – mirdzošā ūdensspolīte. Staigāju meži kalpo par patvērumu ilgstoša sausuma periodā, kad iespējams konstatēt vairāk sugu nekā periodos, kad staigāju meži ir pārplūduši. Arī susinātos staigāju mežos aizsargājamo gliemežu sugu ir vairāk, ja tajos pietiekamā daudzumā ir atmirušas koksnes struktūras.

Staigāju meži (Foto: D. Krasnopoļska)

Nogāju un gravu meži (Foto: D. Krasnopoļska)

8210 – karbonātisku pamatiežu atsegumi

Tipiska dzīvotne cilindriskajam tuntuļgliemežim. Mežos uz kaļķiežu atsegumiem mēdz uzturēties vārpstīngliemeži, arī lielais torņgliemezis.

9010* – veci vai dabiski boreāli meži

Priežu mežos gliemju fauna ir nabadzīga. Daudzveidīgāka tā ir mitros egļu mežos ar apsi piemistrojumā. Kurzemē biežāk sastopams divzobu vārpstīngliemezis, Vidzemē – pelēkais vārpstīngliemezis, asribu vārpstīngliemezis, margainais vārpstīngliemezis un skrajribu vārpstīngliemezis. Dabiskā un strukturām bagātā mežā ir sastopama lielākā daļa meža sugu.

9160 – ozolu meži (ozolu, liepu, un skābaržu meži)

Ir salīdzinoši maz datu par gliemežu faunu ozolu un skābaržu mežos Latvijā. Liepu mežos ir iespējams konstatēt lielāko daļu aizsargājamās meža sugas, kā arī dabisko mežu indikatorsugas.

9180* – nogāju un gravu meži

Sastopamas visas meža sugas un dabisko mežu indikatorsugas. Šajā biotopā ir visaugstākā reti sastopamo biotopu speciālistu sugu koncentrācija.

91D0* – purvaini meži

Dabiskos mežos ir iespējams konstatēt divas aizsargājamās un dabisko mežu indikatorsugas – divzobu vārpstīngliemezi Kurzemē un tumšo kailgliemezi.

91E0* – aluviālie meži

Ir salīdzinoši maz datu par gliemežu faunu aluviālajos mežos upju palienēs. Sekundāros baltalkšņu mežos gar upēm ir konstatējams mazais torņgliemezis, krokainais vārpstiņgliemezis un vēderainais vārpstiņgliemezis. Citas vārpstiņgliemežu sugas un mirdzošā ūdensspolīte ir iespējamas.

91F0 – jaukti ozolu, gobu, ošu meži gar lielām upēm

Ir maz datu par gliemežu faunu šajā biotopā. Sastopams ir krokainais vārpstiņgliemezis un vēderainais vārpstiņgliemezis. Citas vārpstiņgliemežu sugas ir iespējamas.

2 Tabula. Aizsargājamo gliemju un dabisko meža biotopu indikatorsugu sastopamība Eiropas nozīmes aizsargājamajos biotopos

Ar tumšāku krāsu iezīmēti raksturīgi biotopi, ar gaišāku – iespējami biotopi

NPK	Nosaukums	3260	3150	2130*	2180	2190	6410	6450	7140	7160	7210*	7230	7220*	9010*	9020*	9050	9080*	9160	9180*	91D0*	91E0*	91F0	8210
1.	<i>Ancylus fluviatilis</i> Upes micīte	█																					
2.	<i>Segmentina nitida</i> Mirdzošā ūdensspolīte		█			█		█	█								█				█		
3.	<i>Theodoxus fluviatilis</i> Upes raibgliemezis	█																					
4.	<i>Margaritifera margaritifera</i> Ziemeļu upespērlene	█																					
5.	<i>Unio crassus</i> Biezā perlamutrene	█																					
6.	<i>Bulgarica cana</i> Pelēkais vārpstiņgliemezis													█	█	█	█	█	█		█	█	
7.	<i>Clausilia bidentata</i> Divzobu vārpstiņgliemezis				█	█								█	█	█	█	█	█	█	█	█	
8.	<i>Clausilia cruciata</i> Asribu vārpstiņgliemezis													█	█	█	█	█	█				
9.	<i>Clausilia dubia</i> Margainais vārpstiņgliemezis													█	█	█	█	█	█		█	█	
10.	<i>Clausilia pumila</i> Vālišveida vārpstiņgliemezis														█	█	█	█	█				
11.	<i>Cochlicopa nitens</i> Lielais gludgliemezis					█	█	█	█	█		█					█						
12.	<i>Cochlodina orthostoma</i> Taisnmates vārpstiņgliemezis													█	█	█	█	█	█				
13.	<i>Ena montana</i> Lielais torņgliemezis																█		█				
14.	<i>Helicigona lapicida</i> Lēcveida vīngliemezis													█					█				
15.	<i>Helix pomatia</i> Parka vīngliemezis						█	█						█	█	█		█	█		█	█	

NPK	Nosaukums																							
		3260	3150	2130*	2180	2190	6410	6450	7140	7160	7210*	7230	7220*	9010*	9020*	9050	9080*	9160	9180*	91D0*	91E0*	91F0	8210	
16.	<i>Isognomostoma isognomostomos</i> Liellūpas vīngliemezis																							
17.	<i>Laciniaria plicata</i> Kroklūpas vārpstiņgliemezis																							
18.	<i>Limax cinereoniger</i> Tumšais kailgliemezis																							
19.	<i>Macrogastra borealis</i> Skrajribu vārpstiņgliemezis																							
20.	<i>Macrogastra plicatula</i> Krokainais vārpstiņgliemezis																							
21.	<i>Macrogastra ventricosa</i> Vēderainais vārpstiņgliemezis																							
22.	<i>Merdigera obscura</i> Mazais torņgliemezis																							
23.	<i>Platyla polita</i> Gludais adatgliemezis																							
24.	<i>Ruthenica filograna</i> Graciozais vārpstiņgliemezis																							
25.	<i>Spermodea lamellata</i> Mazais bišustropiņš																							
26.	<i>Truncatellina cylindrica</i> Cilindriskais tuntuļgliemezis																							
27.	<i>Vertigo angustior</i> Slaidais pumpurgliemezis																							
28.	<i>Vertigo genesii</i> Spožais pumpurgliemezis																							
29.	<i>Vertigo geyeri</i> Četrzobu pumpurgliemezis																							
30.	<i>Vertigo moulinsiana</i> Resnais pumpurgliemezis																							

Gliemju aizsardzība ir aizsākta Padomju Latvijas laikā. Pirmās sugas, kuras ar 1957. gada valdības lēmumu tiek aizsargātas, bija parka vīngliemezis un ziemeļu upespērlene. 1985. gadā bija izdota pirmā Latvijas Sarkanā grāmata, kurā ierakstītās bezmugurkaulnieku sugas ar 1987. gada valdības lēmumu bija noteiktas kā aizsargājamas sugas. Pēc desmit gadiem sekoja jauns Latvijas Sarkanās grāmatas izdevums, kurā bija ierakstītas jau 29 gliemju sugas. Līdz ar MK noteikumu pieņemšanu, Sarkanā grāmata bija zaudējusi sākotnējo statusu attiecībā uz sugu aizsardzību. Šobrīd tai ir tikai zinātniski informatīva nozīme.

No Latvijā konstatētajām 170 gliemju sugām, īpaši aizsargājamas ir 27 sugas. Gliemju aizsardzību Latvijā regulē normatīvie akti:

- MK noteikumi: “Grozījumi 2000. gada 14. novembra MK noteikumos Nr. 396 “Noteikumi par īpaši aizsargājamo sugu un ierobežoti izmantojamo īpaši aizsargājamo sugu sarakstu”, Nr.627, 2004. gada 27. jūlijā. 1.pielikumā ir ierakstītas 26 sugas, 2.pielikumā ir ierakstīts tikai parka vīngliemezis (*Helix pomatia*).
- MK noteikumi: “Noteikumi par mikroliegumu izveidošanas un apsaimniekošanas kārtību, to aizsardzību, kā arī mikroliegumu un to buferzonu noteikšanu”, Nr.940. Mikroliegumi ir veidojami 11 gliemju sugām.

Lielākā daļa MK noteikumu pielikumos ierakstītās sugas ir Latvijas Sarkanajā grāmatā ierakstītās sugas. Veidojot īpaši aizsargājamo sugu sarakstu, tika ņemtas vērā Padomes Direktīvas 92/43/EEC un Bernes konvencijas pielikumos ierakstītās sugas. Liela daļa aizsargājamo sugu ir arī dabisko meža biotopu indikatorsugas. Aktualizējot īpaši aizsargājamo sugu un LSG sarakstus, no tiem būtu jāizslēdz svešzemju sugas: upes akmeņgliemezi (*Lithoglyphus naticoides*), balto vīngliemezi (*Xerolenta obvia*) un birzstalu vīngliemezi (*Cepaea nemoralis*). Balto vīngliemezi dabas ekspertiem ir jāpazīst kā potenciāli invazīvu sugu.

Latvijā Pasaules dabas aizsardzības organizācijas (IUCN) apdraudēto sugu sarakstam līdzīgi kā Latvijas Sarkanās grāmatas sugu sarakstam ir tikai zinātniski informatīva nozīme.

Tabula 3. Gliemju (Mollusca) sugas ar aizsardzības nozīmi

Latīniskais nosaukums	Latviskais nosaukums	LSG	Berne	PD	IUCN	MK 2004	MK2012	MAB
Gastropoda	Gliemežu klase							
Neritidae	Raibgliemežu dzimta							
<i>Theodoxus fluviatilis</i> (Linnaeus, 1758) *	Upes raibgliemezis	4			LC	1		
Aciculidae	Adatgliemežu dzimta							
<i>Platyla polita</i> (W. Hartmann, 1840) *	Gludais adatgliemezis	4			LC	1		
Hydrobiidae	Hidrobiju dzimta							
<i>Lithoglyphus naticoides</i> (C. Pfeiffer, 1828)	Upes akmeņgliemezis	2			LC	1		
Planorbidae	Ūdensspolišu dzimta							
<i>Segmentina nitida</i> (O. F. Müller, 1774) *	Mirdzošā ūdensspolīte	3				1		
Ancylidae	Micīšu dzimta							
<i>Ancylus fluviatilis</i> O. F. Müller, 1774 *	Upes micīte	2			LC	1		

Latiniskais nosaukums	Latviskais nosaukums	LSG	Berne	PD	IUCN	MK 2004	MK2012	MAB
Cochlicopidae	Gludgliemežu dzimta							
<i>Cochlicopa nitens</i> (M. von Gallenstein, 1848) *	Lielais gludgliemezis	3			LR/LC	1		
Valloniidae	Zālgliemežu dzimta							
<i>Spermodea lamellata</i> (Jeffreys, 1830) *	Mazais bišustropiņš				NT	1		
Vertiginidae	Pumpurgliemežu dzimta							
<i>Truncatellina cylindrica</i> (A. Férussac, 1807) *	Cilindriskais tuntuļgliemezis	0				1		
<i>Vertigo angustior</i> Jeffreys, 1830 *	Slaidais pumpurgliemezis	2		II	NT	1	1	
<i>Vertigo genesii</i> (Gredler, 1856) *	Spožais pumpurgliemezis			II	LC	1	1	
<i>Vertigo geyeri</i> Lindholm, 1925 *	Četrzobu pumpurgliemezis	3		II	LC	1	1	
<i>Vertigo moulinsiana</i> (Dupuy, 1849) *	Resnais pumpurgliemezis			II	VU			
Enidae	Torņgliemežu dzimta							
<i>Ena montana</i> (Draparnaud, 1801) *	Lielais torņgliemezis	3			LC	1	1	BSS
<i>Merdigera obscura</i> Held, 1838 *	Mazais torņgliemezis				LC	1		IS
Clausiliidae	Vārpstingliemežu dzimta							
<i>Cochlodina orthostoma</i> (Menke, 1830) *	Taisnmates vārpstingliemezis	3				1		BSS
<i>Bulgarica cana</i> (Held, 1836) *	Pelēkais vārpstingliemezis	3				1		BSS
<i>Clausilia bidentata</i> (Ström, 1765) *	Divzobu vārpstingliemezis	3				1		IS
<i>Clausilia cruciata</i> (S. Studer, 1820) *	Asribu vārpstingliemezis	3				1	1	BSS
<i>Clausilia dubia</i> Draparnaud, 1805 *	Margainais vārpstingliemezis	3				1		IS
<i>Clausilia pumila</i> C. Pfeiffer, 1828 *	Vāļšveida vārpstingliemezis	3				1		IS
<i>Laciniaria plicata</i> (Draparnaud, 1801) *	Kroklūpas vārpstingliemezis							IS
<i>Macrogastra borealis</i> (O. Boettger, 1878)*	Skrajribu vārpstingliemezis					1	1	BSS
<i>Macrogastra plicatula</i> (Draparnaud, 1801) *	Krokainais vārpstingliemezis							IS
<i>Macrogastra ventricosa</i> (Draparnaud, 1801) *	Vēderainais vārpstingliemezis							IS
<i>Ruthenica filograna</i> (Rossmässler, 1836)*	Graciozais vārpstingliemezis	3				1		IS
Limacidae	Lauku kailgliemežu dzimta							
<i>Limax cinereoniger</i> Wolf, 1803 *	Tumšais kailgliemezis					1		IS
Hygromiidae	Mitr gliemežu dzimta							
<i>Xerolenta obvia</i> (Menke, 1828) **	Baltais vīngliemezis	3				1		
Helicidae	Vīngliemežu dzimta							
<i>Cepaea nemoralis</i> (Linnaeus, 1758)*	Birzstalas vīngliemezis	3			LC	1		
<i>Isognomostoma isognomostomos</i> (Schröter, 1784)*	Liellūpas vīngliemezis	3			LC	1	1	BSS
<i>Helicigona lapicida</i> (Linnaeus, 1758) *	Lēcveida vīngliemezis	0			LC	1	1	BSS
<i>Helix pomatia</i> Linnaeus, 1758 *	Parka vīngliemezis		III	IV	LC	2		
Bivalvia	Gliemeņu klase							

Latīniskais nosaukums	Latviskais nosaukums	LSG	Berne	PD	IUCN	MK 2004	MK2012	MAB
Margaritiferidae	Upespērleņu dzimta							
<i>Margaritifera margaritifera</i> (Linnaeus, 1758) *	Ziemeļu upespērlene	1	II	II, V	EN	1		
Unionidae	Dižgliemeņu dzimta							
<i>Unio crassus</i> Philipsson, 1788 *	Biezā perlamutrene	2		II, IV	EN	1		

Izmantotie apzīmējumi:

*no LSG un īpaši aizsargājamo sugu saraksta svītrojama suga

**no LSG svītrojama suga, taču dabas aizsardzības jomas ekspertam tās atpazīšana ir vēlama

LSG – Latvijas Sarkanā grāmata (Spuris 1998). LSG tiek lietotas sekojošas apdraudēto sugu kategorijas: **0**. kategorija - izzudušās sugas; **1**. kategorija - izzūdošās sugas; **2**. kategorija - sarūkošās sugas; **3**. kategorija - retās sugas; **4**. kategorija - maz pazīstamās sugas.

Berne - Bernes konvencija 1979. **II** pielikums. Īpaši aizsargājamo dzīvnieku sugas, kuru aizsardzībai jāveido īpaši aizsargājama teritorija. **III** pielikums. Aizsargājamās dzīvnieku sugas, kuru aizsardzībai nav jāveido īpaši aizsargājama teritorija. * - atrunas par 1979. gada Konvencijas par Eiropas dzīvās dabas un dabisko dzīvotņu aizsardzību pielikumiem, sugas aizsardzībai nav jāveido īpaši aizsargājama teritorija.

PD - Padomes Direktīva 92/43/EEC: **II** – II pielikums. Dzīvnieku un augu sugas, kas ir Kopienas interešu sfērā un kuru aizsardzībai nepieciešama īpaši aizsargājamo teritoriju nodalīšana. * - prioritāra suga; **IV** – IV pielikums. Dzīvnieku un augu sugas, kas ir Kopienas interešu sfērā un kuru aizsardzībai nepieciešams stingrs aizsardzības režīms; **V** – V pielikums. Dzīvnieku un augu sugas, kas ir Kopienas interešu sfērā un kuru iegūšana un ekspluatācija dabā var būt pieļaujama.

MK 2004 – MK noteikumi: “Grozījumi 2000. gada 14. novembra MK noteikumos Nr. 396 “Noteikumi par īpaši aizsargājamo sugu un ierobežoti izmantojamo īpaši aizsargājamo sugu sarakstu”, Nr.627, 2004. gada 27. jūlijā.

MK 2012 - 2012. gada 18. decembra MK noteikumi: “Noteikumi par mikroliegumu izveidošanas un apsaimniekošanas kārtību, to aizsardzību, kā arī mikroliegumu un to buferzonu noteikšanu”, Nr.940.

MAB - Mežaudžu atslēgas biotopu (MAB) (= dabisku meža biotopu) sugas (Tommy et al. 2002). **BSS** – Biotopu speciālistu suga, kuras pastāvēšana ir atkarīga no noteikta biotopa. Tā ir apdraudēta suga, kuras pastāvēšana ir atkarīga no ļoti specifiskiem (mežaudžu atslēgas) biotopiem un kuras izzudīs, ja šie biotopi tiks apsaimniekoti sugu pastāvēšanai nepiemērotā veidā, **IS** – Indikatorsuga, kam ir samērā augstas prasības pret dzīves vidi, bet ne tik augstas kā biotopu speciālistu sugām. Tās ir ekoloģiski diezgan specializētas sugas, kuru klātbūtne norāda uz kādu īpašu iezīmi mežā. MAB parasti tās ir sastopamas, turklāt bieži vien ievērojamā daudzumā. Dažkārt tās var būt sastopamas arī ārpus MAB, taču lielākoties nelielā daudzumā.

IUCN – Pasaules dabas aizsardzības organizācijas (The International Union for Conservation of Nature) Apdraudēto sugu saraksts (IUCN 2017. *The IUCN Red List of Threatened Species. Version 2017-1*. <<http://www.iucnredlist.org>>): **CR** (critically endangered) – īpaši apdraudēta suga; **EN** (endangered) – apdraudēta suga; **VU** (vulnerable) – jūtīga suga; **NT** (near threatened) – gandrīz apdraudēta; **LC** (least concern) – vismazāk apdraudēta; **DD** (data deficient) – datu trūkums par sugu.

A close-up photograph of several beetles on a forest floor covered in green moss and brown leaves. The beetles are of various species, including a large dark beetle with a yellowish-brown stripe on its back, and several smaller, darker beetles. The scene is brightly lit, highlighting the textures of the moss and the shells of the insects.

**GLIEMJU SUGAS AR DABAS
AIZSARDZĪBAS NOZĪMI - APRAKSTI**

Upes raibgliemezis (Foto: A. Anichtchenko)

1:1

NOTEIKŠANAS PAZĪMES

Čaula zema, pusolas veida, bieza un gluda. Vītņojums ļoti zems. Čaulas ieeja šaura, ovāla. Vāciņš čaulas iekšpusē ar āķveida izaugumu. Nabas nav. Krāsa ļoti mainīga – bieži melna ar violeti brūniem vai sarkanīgiem plankumiem, kuri reizēm var būt grūti saskatāmi. Čaulas virsma var būt erodēta. Čaulas augstums 3-6,5 mm, platums 6-13 mm.

LĪDZĪGĀS SUGAS

Nav.

IZPLATĪBA LATVIJĀ

Latvijā suga izplatīta visā teritorijā. Sastopama ne pārāk bieži.

APDZĪVOTIE BIOTOPI

Ūdensteces.

KONSTATĒŠANAS VEIDS

Uz akmeņiem, retāk uz smilšainas grunts.

AIZSARDZĪBAS STATUSS

Latvijā suga iekļauta īpaši aizsargājamo sugu sarakstā.

Upes raibgliemezis (Foto: A. Anichtchenko)

Daugava - upes raibgliemeža dzīvotne Augšdaugavas aizsargājamo ainavu apvidū (Foto: R. Cibulskis)

Upes micīte (Foto: U. Valainis)

NOTEIKŠANAS PAZĪMES

Čaula cepures veidā, bez vītņēm. Virsotne spīca, atliekta atpakaļ uz labo pusi. Čaulas atvere ovāla, plaša. Pati čaula salīdzinoši bieza, bet trausla. Struktūra tīklveida. Krāsa gaiši dzeltena līdz brūna. Čaulas garums līdz 5 mm, platums 4-5 mm, augstums 3-4 mm.

LĪDZĪGĀS SUGAS

Ezera micīte (*Acroloxus lacustris*).

Izplatība Latvijā

Latvijā suga izplatīta visā teritorijā. Sastopama ne pārāk bieži.

APDZĪVOTIE BIOTOPI

Apdzīvo strauji tekošas, tīras, ar skābekli bagātas ūdensteces ar akmeņainu grunti vai ezeru bangu joslu.

KONSTATĒŠANAS VEIDS

Parasti uz akmeņiem nelielā dziļumā (0,1-0,2 m); bieži upju krācēs. Upes micīte var būt konstatējama arī uz ūdensaugiem.

AIZSARDZĪBAS STATUSS

Latvijā suga iekļauta īpaši aizsargājamo sugu sarakstā.

Upes micītes dzīvotne Pērļupītē Veclaienes aizsargājamo ainavu apvidū (Foto: U. Valainis)

Ezera micīte (Foto: A. Anichtchenko)

Mirdzošā ūdensspolīte (Foto: A. Anichtchenko)

NOTEIKŠANAS PAZĪMES

Čaula savīta pa kreisi, lēcveida, ar 4 vijumiem. Vijumi pieaug strauji. Tie redzami gan no virspuses, gan no nabas puses. Šuves dziļas. Lūpa plāna. Čaulas ieeja izstiepta, noliekta. Krāsa gaiši brūna. Čaulas augstums 1-1,5 mm, platums 4-6 mm.

LĪDZĪGĀS SUGAS

Lēcveida ūdensspolīte (*Hippeutis complanatus*).

IZPLATĪBA LATVIJĀ

Latvijā sugas izplatība ir skaidrojama. Sastopama ne pārāk bieži.

APDZĪVOTIE BIOTOPI

Tipiska aizaugušām un dūņainām mazām ūdenstilpēm – seklām peļķēm un grāvjiem, sastopama dīķos un ezeros. Latvijā suga bieži tiek konstatēta dažādās mitrās ar grīšļiem aizaugušās seklās ieplakās, kas var atrasties pļavās un ezeru krastos, arī seklās un periodiski izžūstošās dabiskās un mākslīgās ūdenstilpēs, arī pārejas purvos un vecupēs.

KONSTATĒŠANAS VEIDS

Sijājot ievāktās nobiras un augāju ar augsnes sietiem.

AIZSARDZĪBAS STATUSS

Latvijā suga iekļauta īpaši aizsargājamo sugu sarakstā.

Mirdzošās ūdensspolītes dzīvotne - pārejas purvs dabas liegumā "Motrines ezers" (Foto: D.Pilāte)

Mirdzošās ūdensspolītes dzīvotne - staignāju mežs dabas liegumā "Dzilnas dumbrāji" (Foto: D.Pilāte)

Gludais adatgliemezis (Foto: D.Pilāte)

NOTEIKŠANAS PAZĪMES

Mainība neliela. Čaula pagarināti torņveidīga; virsotne noapaļota. Vijumu skaits 5,5 līdz 6,5, vijumi viegli uzpūsti. Lūpa plāna, uzbiezināta čaulas iekšpusē. Krāsa sarkanīgi brūna, virsma gluda un spīdīga. Čaulas augstums 2,6-3,4 mm, platums 1,05-1,25 mm.

LĪDZĪGĀS SUGAS

Nav.

IZPLATĪBA LATVIJĀ

Latvijā suga sastopama visā teritorijā, bet reti.

APDZĪVOTIE BIOTOPI

Tipiska meža suga. Sastopama galvenokārt dabiskos lapkoku un jauktos mežos sūnās un nobirās, zem satrupējušiem celmiem un kriticalām. Retāk sugu iespējams konstatēt dabiskos egļu mežos un aizaugošos zāļu purvos.

KONSTATĒŠANAS VEIDS

Sijājot augsni ar augsnes sietiem, reti ar rokām rušinot augu nobiras.

AIZSARDZĪBAS STATUSS

Latvijā suga iekļauta īpaši aizsargājamo sugu sarakstā. Izmantojama kā DMB indikatorsuga ar augstu vērtību.

Gludajam adatgliemezim piemērota dzīvotne dabas parkā "Daugavas loki" (Foto: R.Moisejevs)

Gludā adatgliemeža dzīvotne - zāļu purvs dabas parkā "Talsu pauguraine" (Foto: D. Pilāte)

NOTEIKŠANAS PAZĪMES

Čaula iegareni ovāla; virsotne nedaudz nosmaiļota. Vijumi 5,5, nedaudz uzpūsti. Lūpa viegli uzbiezināta. Krāsa brūna līdz tumši brūna, čaulas virsma gluda, spīdīga un caurspīdīga (a attēls). Čaulas augstums 6,2-7,5 mm, platums 2,8-3,2 mm.

LĪDZĪGĀS SUGAS

Parastais gludgliemezis (*Cochlicopa lubrica*). Salīdzinājumā ar parasto gludgliemezi, čaula lielāka, relatīvi platāka, vijumi uzpūstāki, šuves dziļākas, virsotne nosmaiļotāka, krāsa tumšāka (b attēls).

IZPLATĪBA LATVIJĀ

Latvijā suga izplatīta visā teritorijā; sastopama ne bieži.

APDZĪVOTIE BIOTOPI

Mitrāju suga. Sastopama mitrainēs, zāļu purvos, pārmitros mežos, ūdenstilpju krastos sūnās un nobirās.

KONSTATĒŠANAS VEIDS

Sijājot augsni ar augsnes sietiem, ar rokām rušinot augu nobiras, ūdenstilpju krastos zem dēļiem uu citiem priekšmetiem.

AIZSARDZĪBAS STATUSS

Latvijā suga iekļauta īpaši aizsargājamo sugu sarakstā.

Lielais gludgliemezis (a) un parastais gludgliemezis (b) (Foto: D.Pilāte)

Lielā gludgliemeža dzīvotne zāļu purvā dabas parkā "Silene" (Foto: D.Pilāte)

NOTEIKŠANAS PAZĪMES

Čaula plati koniska. Vijumi 5,5 līdz 6, noapaļoti. Naba šaura un dziļa. Lūpas nav, čaulas ieejas mala plāna. Krāsa sarkanīgi brūna, virsma gluda un spīdīga. Čaulas struktūra smalki ribaina; ribas asas (a. attēls). Čaulas augstums un platums 2 mm. Mainība neliela.

LĪDZĪGĀS SUGAS

Mazais dzeloņgliemezis (*Acanthinula aculeata*) bez "dzeloņiem" (b. attēls).

IZPLATĪBA LATVIJĀ

Suga, kurai nepieciešami lieli vienlaidus meža masīvi. Latvijā vienīgā vieta, kur mazais bišustropiņš sastopams, ir Slīteres NP. Ir vēsturiskas ziņas par sugas konstatēšanu tagadējā Ķemeru NP teritorijā.

APDZĪVOTIE BIOTOPI

Tipiska mitru mežu suga. Sastopama nobirās. Slīteres NP suga konstatēta mitrā lapkoku pionierfāzes mežā, kas atjaunojies pēc 1969. gada vējgāzes un platlapju mežā.

KONSTATĒŠANAS VEIDS

Sijājot augsni ar augsnes sietiem, retāk ar rokām rušinot augu nobiras.

AIZSARDZĪBAS STATUSS

Latvijā suga iekļauta īpaši aizsargājamo sugu sarakstā.

Mazais bišustropiņš (Foto: D.Pilāte)

Mazais dzeloņgliemezis (Foto: D.Pilāte)

Cilindriskais tuntuļgliemezis *Truncatellina cylindrica* (A. Férussac, 1807)

Cilindriskais tuntuļgliemezis (Foto: D. Pilāte)

NOTEIKŠANAS PAZĪMES

Čaula cilindriska. Vijumi 5,5-6, noapaļoti. Lūpa ļoti plāna, bazālajā un kolumelārājā daļā nedaudz atliekta. Čaulas ieeja eliptiska (skat. attēlu). Krāsa zeltaini brūna, matēta, struktūra smalki regulāri ribaina. Čaulas augstums 1,8-2 mm, platums 0,9 mm.

LĪDZĪGĀS SUGAS

Nav.

IZPLATĪBA LATVIJĀ

Latvijā reti sastopama. Zināmas trīs atradnes: Bauskā, Zaķmuižas apkārtnē un Doles salā.

APDZĪVOTIE BIOTOPI

Kserotermofila, atklātu vietu suga. Dzīvotnes ir sausas, kalcifilas pļavas, nogāzes, dolomītu atsegumi.

KONSTATĒŠANAS VEIDS

Sijājot augsni ar augsnes sietiem, uz dolomītu klintīm, zem akmeņiem

AIZSARDZĪBAS STATUSS

Latvijā suga iekļauta īpaši aizsargājamo sugu sarakstā.

Spožais pumpurgliemezis *Vertigo genesii* Gredler, 1856

Spožais pumpurgliemezis (a) (Foto: R. Cibulskis) un četrzobu pumpurgliemezis (b) (Foto: D. Pilāte)

NOTEIKŠANAS PAZĪMES

Čaulas augstums ir 1,7-2,1 mm un platums 1,2 mm. Čaula ir olveidīga ar 4,1-4,7, parasti ar 4,5 uzpūstiem vijumiem. Čaulas ieeja noapaļota, bez zobiem, izņēmuma kārtā var būt viens vāji izteikts parietālais zobs (a attēlu). Krāsa no gaiši sarkanbrūnas līdz tumši kastaņbrūnai, čaula ļoti gluda un spīdīga. Sugu precīzi iespējams noteikt tikai pilnīgi pieaugušam dzīvniekam.

LĪDZĪGĀS SUGAS

Četrzobu pumpurgliemezis (*Vertigo geyeri*), tikai tam ir zobi. Viegli sajaukt ar citu pumpurgliemežu nepieaugušajiem īpatņiem. (b attēlu).

IZPLATĪBA LATVIJĀ

Latvijā suga izplatīta visā teritorijā; sastopama reti.

APDZĪVOTIE BIOTOPI

Mitrāju suga. Apdzīvo slapjus, bet ne applūstošus kaļķainus zāļu purvus ar daudzveidīgu veģetāciju, ar zemo grīšļu un sūnu sabiedrībām. Sugu iespējams sastapt arī avoksnājos, kur izplūst avoti ar kaļķainu ūdeni.

KONSTATĒŠANAS VEIDS

Sijājot augsni ar augsnes sietiem.

AIZSARDZĪBAS STATUSS

Suga iekļauta Eiropas Padomes direktīvā 92/43/EEC (21.05.1992) „Par dabisko biotopu, savvaļas floras un faunas aizsardzību” II pielikumā. Latvijā suga iekļauta īpaši aizsargājamo sugu sarakstā un to sugu sarakstā, kurām veidojami mikroliegumi.

Slaidais pumpurgliemezis (a) un kreisais pumpurgliemezis (b) (Foto: D. Pilāte)

NOTEIKŠANAS PAZĪMES

Čaula ir apmēram 1,8 mm augsta un vidēji 0,9 mm plata; savīta uz kreiso pusi. Vijumi ir 5, tie ir samērā uzpūsti. Lūpa uzbiezināta un atliekta, palatālajā daļā ar ieliekumu. Čaulas ieeja ar 5-6 zobiem, no palatālā zoba atiet valnīšveidīgi uzbiezināta lamella, kurai atbilst rieva čaulas ārpusē, kas labi saskatāma uz pēdējā vijuma. Čaulas krāsa dzeltenīgi brūna, gaiša. Struktūra ar ļoti smalku un ciešu svītrojumu. Sugu precīzi iespējams noteikt tikai pilnīgi pieaugušam dzīvniekam.

LĪDZĪGĀS SUGAS

Kreisais pumpurgliemezis (*Vertigo pusilla*), no kura atšķiras pēc zobu izvietojuma un formas (b attēls).

IZPLATĪBA LATVIJĀ

Latvijā suga izplatīta visā teritorijā; sastopama samērā reti.

APDZĪVOTIE BIOTOPI

Mitrāju suga. Apdzīvo periodiski applūstošas kalcifilas pļavas ezeru krastos, mitras ieplakas, starpkāpu ieplakas, ezeru piekrastes un kalcifilus zāļu purvus. Suga ir sastopama arī slapjos mežos uz kalcifilām augsnēm.

KONSTATĒŠANAS VEIDS

Sijājot augsni ar augsnes sietiem.

AIZSARDZĪBAS STATUSS

Suga iekļauta Eiropas Padomes direktīvā 92/43/EEC (21.05.1992) „Par dabisko biotopu, savvaļas floras un faunas aizsardzību” II pielikumā. Latvijā suga iekļauta īpaši aizsargājamo sugu sarakstā un to sugu sarakstā, kurām veidojami mikroliegumi.

Slaidā pumpurgliemeža dzīvotne palieņu zālējā dabas liegumā “Diļļu pļavas” (Foto: D. Pilāte)

Četrzobu pumpurgliemezis (a) (Foto: D. Pilāte) un spožais pumpurgliemezis (b) (Foto: R. Cibulskis)

NOTEIKŠANAS PAZĪMES

Čaulas augstums ir 1,7–1,9 mm un platums 1,2 mm. Čaula olveidīga, savīta pa labi, vijumi ir 4,0–4,6, parasti 4,5, tie ir uzpūsti, šuve dziļa. Lūpa ļoti plāna, nedaudz atliekta. Čaulas ieeja ar 4 zobiem: 1 parietālo, 1 kolumelāro, 2 palatālajiem (var gadīties arī īpatņi, kuriem ir tikai 1, 2 vai 3 zobi). Čaulas krāsa ir gaiši sarkanīgi brūna, virsma spīdīga ar samērā regulāru svītrojumu (a. attēls). Sugu precīzi iespējams noteikt tikai pilnīgi pieaugušam dzīvniekam.

LĪDZĪGĀS SUGAS

Spožais pumpurgliemezis (*Vertigo genesii*), bet tam nav zobu (b attēls).

IZPLATĪBA LATVIJĀ

Latvijā suga izplatīta visā teritorijā; sastopama ne bieži.

APDZĪVOTIE BIOTOPI

Mitrāju suga. Apdzīvo kalcifilus zāļu purvus un pļavas ar augstu un stabilu gruntsūdeņu līmeni. Biotopam raksturīgas zemo grīšļu un sūnu sabiedrības.

KONSTATĒŠANAS VEIDS

Sijājot augsni ar augsnes sietiem.

AIZSARDZĪBAS STATUSS

Suga iekļauta Eiropas Padomes direktīvā 92/43/EEC (21.05.1992) „Par dabisko biotopu, savvaļas floras un faunas aizsardzību” II pielikumā. Latvijā suga iekļauta īpaši aizsargājamo sugu sarakstā un to sugu sarakstā, kurām veidojami mikroliegumi.

Četrzobu pumpurgliemeža dzīvotne pārejas purvā dabas liegumā “Ances purvi un meži” (Foto: D. Pilāte)

Resnais pumpurgliemezis (a) (Foto: R. Cibulskis) un purva pumpurgliemezis (b) (Foto: D. Pilāte)

NOTEIKŠANAS PAZĪMES

Viens no lielākajiem pumpurgliemežiem. Čaula ir 2,2–2,7 mm augsta un vidēji 1,5 mm plata; olveida, savīta pa labi, ar 5 samērā uzpūstiem vijumiem. Pēdējais vijums strauji paplašinās un veido apmēram 2/3 no čaulas augstuma. Lūpa bieza ar it kā uzasinātu malu, ārpusē neliels valnīšveida uzbiezinājums. Čaulas ieeja trīsstūrveida ar 4–5 baltiem zobiem (parasti 1 parietālais, 1 kolumelārais un 2 palatālie). Iekšpusē neliels valnīšveida uzbiezinājums (a attēls). Krāsa dzeltenīgi vai sarkanīgi brūna, čaula spīdīga, var izskatīties nedaudz caurspīdīga.

LĪDZĪGĀS SUGAS

Purva pumpurgliemezis (*Vertigo antivertigo*). Atšķiras pēc krāsas, zobu skaita, lieluma un izvietojuma. *V. antivertigo* čaulas iekšpusē nav valnīšveida uzbiezinājuma (b attēls).

IZPLATĪBA LATVIJĀ

Latvijā sugai zināmas dažas atradnes; sastopama ļoti reti.

APDZĪVOTIE BIOTOPI

Mitrāju suga. Latvijā resnais pumpurgliemezis visbiežāk sastopams biotopos, kas ir periodiski bagātīgi apūdeņoti melnalkšņu staigņāju meži.

KONSTATĒŠANAS VEIDS

Sijājot augsni ar augsnes sietiem.

AIZSARDZĪBAS STATUSS

Suga iekļauta Eiropas Padomes direktīvā 92/43/EEC (21.05.1992) „Par dabisko biotopu, savvaļas floras un faunas aizsardzību” II pielikumā. Latvijā suga iekļauta to sugu sarakstā, kurām veidojami mikroliegumi.

Resnā pumpurgliemeža dzīvotnes staigņāju mežā pavasarī un vasarā (Foto: D. Pilāte)

Lielais torņgliemezis (Foto: A. Anichtchenko)

NOTEIKŠANAS PAZĪMES

Čaula olveidīgi koniska. Vijumi 7 līdz 8, vijumi mēreni saplacināti. Lūpa mēreni uzbiezināta, nedaudz atliekta, bāli rozā līdz balta. Čaulas krāsa brūna, struktūra smalki, neregulāri svītraina. Čaulas augstums 14-17 mm, platums 6-7 mm. Nepieaugušus īpatņus var sajaukt ar mazo torņgliemezi. Tāpēc labāk ievākt pieaugušus īpatņus, kuriem noformējusies lūpa.

LĪDZĪGĀS SUGAS

Mazais torņgliemezis (*Merdigera obscura*).

IZPLATĪBA LATVIJĀ

Latvijā suga sastopama Gaujas baseinā Vidzemes augstienē, Istras paugurainē, Vidzemē.

APDZĪVOTIE BIOTOPI

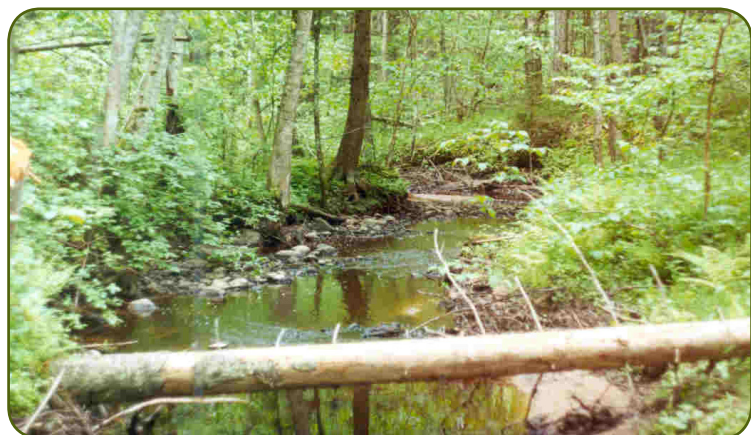
Tipiska meža suga. Sastopama galvenokārt dabiskos lapkoku un jauktos dažāda vecuma mežos. Būtiski faktori lielā torņgliemeža dzīvotnēs ir biezs lapu nobiru slānis un liels kritalu daudzums (L. Landrāte, nepubl. dati). Parasti uzturas uz koku stumbriem. Indikators meža kontinuitātei.

KONSTATĒŠANAS VEIDS

Sijājot augsni ar augsnes sietiem; uz koku stumbriem.

AIZSARDZĪBAS STATUSS

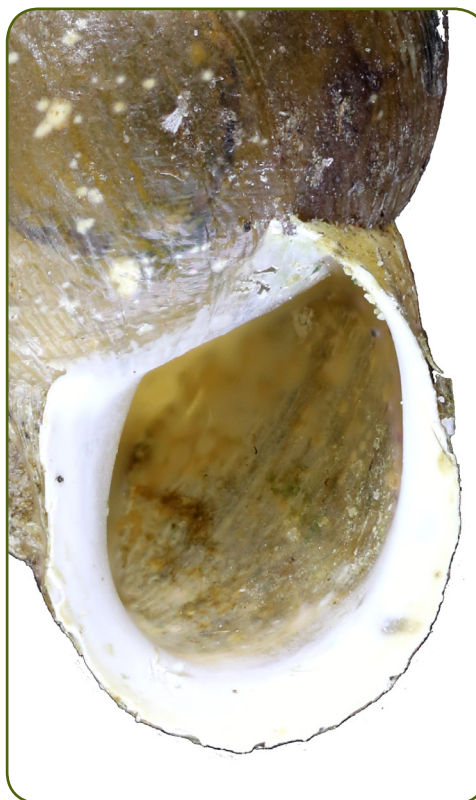
Latvijā suga iekļauta īpaši aizsargājamo sugu sarakstā, sugas aizsardzībai veidojami mikroliegumi. DMB indikatorsuga ar augstu vērtību.

Lielais torņgliemezis (Foto: V. Pilāts)

Lielā torņgliemeža dzīvotne dabas liegumā "Kadājs" (Foto: V. Pilāts)

Mazā torņgliemeža čaulas atvere (Foto: A.Anichtchenko)

NOTEIKŠANAS PAZĪMES

Čaula olveidīgi koniska. Vijumi 6,5 līdz 7, mēreni saplacināti. Lūpa mēreni uzbiezināta, nedaudz atliekta, balta. Čaula brūna, struktūra smalki, neregulāri svītraina. Čaulas augstums 8,5-9 mm, platums 3,7 mm. Čaula bieži aplipusi ar augsnes daļiņām.

LĪDZĪGĀS SUGAS

Lielā torņgliemeža (*Ena montana*) nepieauguši īpatņi.

IZPLATĪBA LATVIJĀ

Latvijā suga sastopama visā teritorijā, samērā reti. Mēdz būt kopā ar lielo torņgliemezi.

APDZĪVOTIE BIOTOPI

Tipiska meža suga. Sastopama galvenokārt lapkoku un jauktos mežos upju ielejās, uz nogāzēm un gravās. Parasti uzturas uz koku stumbriem.

KONSTATĒŠANAS VEIDS

Sijājot augsni ar augsnes sietiem; uz koku stumbriem – bieži uz baltalkšņiem.

AIZSARDZĪBAS STATUSS

Latvijā suga iekļauta īpaši aizsargājamo sugu sarakstā. DMB indikatorsuga.

Lielais torņgliemezis (Foto: A.Anichtchenko)

Mazais torņgliemezis (Foto: A.Anichtchenko)

VĀRPSTIŅGLIEMEŽI CLAUSILIIDAE

DZIMTAS APRAKSTS

Latvijā regulāri tiek konstatētas 12 vārpstiņgliemežu sugas. Vienas sugas – parastā vārpstiņgliemeža (*Balea biplicata*) sastopamība nav skaidra, jo līdz šim nav apstiprinājies sugas konstatēšanas fakts.

Vārpstiņgliemeži ir tipiskas meža sugas, tie apdzīvo ēnainus, mēreni mitrus, retāk pārmitrus mežus (skat. attēlu). Salīdzinājumā ar pārējiem sauszemes gliemežiem, vārpstiņgliemeži ir visjūtīgākie pret mitruma un temperatūras izmaiņām. No izžūšanas tos pasargā īpašs veidojums pēdējās vītnes šaurākajā daļā – slēdzējaparāts, kas sastāv no klauzīlijas un dažādām krokām slēdzējaparātā un čaulas atverē.

Salīdzinoši ar vislielāko ekoloģisko amplitūdu ir gludais vārpstiņgliemezis (*Cochlodina laminata*), krokainais vārpstiņgliemezis (*Macrogastrea plicatula*) un Kurzemē divzobu vārpstiņgliemezis (*Clausilia bidentata*).

Lielākā daļa vārpstiņgliemežu ir DMB indikatorsugas. Tiem raksturīga iegarena vārpstveida čaula. Lielākā daļa sugu uzturas uz kritālām vai zem to mizas, uz koku stumbriem (skat. a un b attēlu).

Vārpstiņgliemežu uzturēšanās vietas: a) uz kritālām; b) uz koku stumbriem (Foto: D.Pilāte)

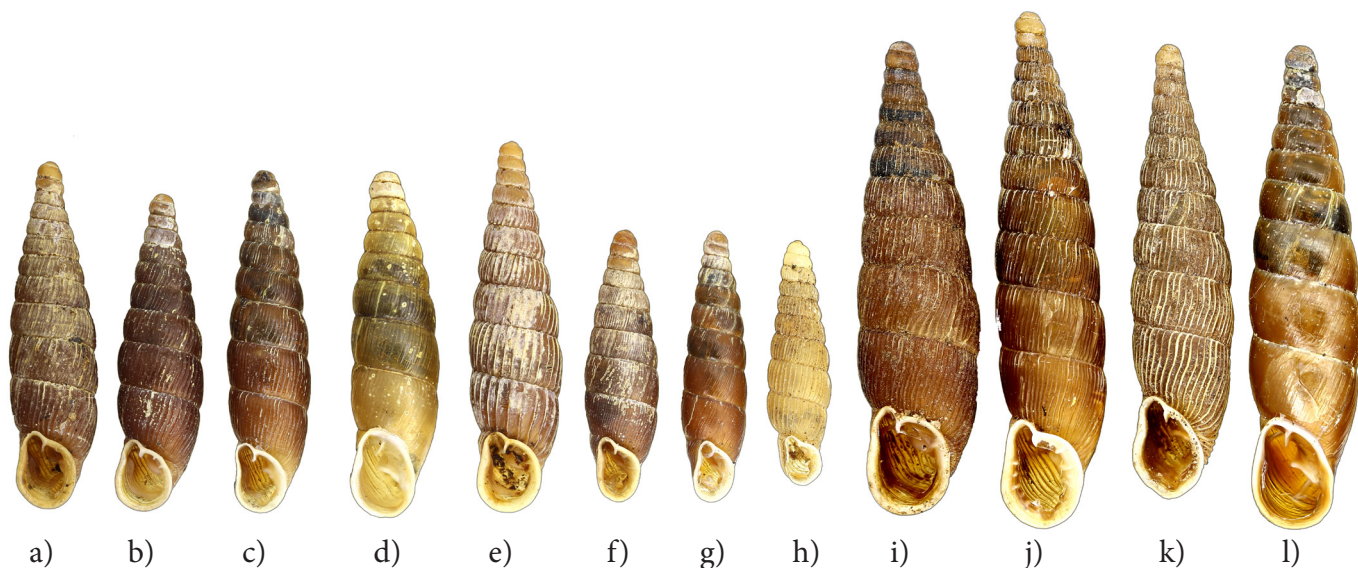
Tipiska vārpstiņgliemežu dzīvotne – gravu nogāžu mežs Slīteres NP Zilo kalnu nogāzē (Foto: D.Pilāte)

INFORMĀCIJA PAR BIOLOĢIJU

Vārpstiņgliemeži ir saprofāgi un mikofāgi. Sugas, kuras dzīvo uz kokiem, barojas galvenokārt ar ķērpjiem.

Sugas, kuras dzīvo zemsedzē, barojas ar atmirušajām augu daļām un sēnēm, kas attīstās uz detrita.

Vārpstiņgliemeži ir hermafrodīti, dzīvdzemdētāji, un ir sugas, kuras ir gan oldējēji, gan dzīvdzemdētāji. Gliemeži dzimst un olas parasti tiek dētas vasaras beigās un rudens sākumā, kad vēl ir pietiekami silts un mitrs. Olas ir apaļas, baltas, 1-2 mm lielas. Olas tiek dētas vietās ar pastāvīgu mitrumu un temperatūru, parasti zem kritālām, to mizas, sūnās vai zem lapu nobirām. Olu attīstība ilgst 3-5 nedēļas. Dzimungatavību vārpstiņgliemeži sasniedz viena gada vecumā. Nav zināms, cik ilgi tie dzīvo dabā, taču laboratorijas apstākļos to dzīves ilgums ir 3,5 līdz 10 gadi.

a) *Clausilia pumila*, b) *Macrogastra plicatula*, c) *Clausilia dubia*, d) *Cochlodina orthostoma*, e) *Macrogastra borealis*, f) *Clausilia cruciata*, g) *Clausilia bidentata*, h) *Ruthenica filograna*, i) *Macrogastra ventricosa*, j) *Laciniaria plicata*, k) *Bulgarica cana*, l) *Cochlodina laminata*

Vārpstiņgliemežiem piemērots ES nozīmes īpaši aizsargājamais mežu biotops "Staignāju meži" (Foto: I. Svilane)

Vārpstiņgliemežiem piemērots ES nozīmes īpaši aizsargājamais mežu biotops "Nogāžu un gravu meži" (Foto: U. Valainis)

Taisnmutes vārpstīngliemeža čaulas atvere (Foto: D.Pilāte)

NOTEIKŠANAS PAZĪMES

Vidēji lieli vārpstīngliemeži. Vijumi 11 līdz 12, uzpūsti; apakšējie vijumi vāji uzpūsti. Embrionālie vijumi ir apmēram 2, gludi. Lūpa bieza, balta un atliekta. Krāsa dzeltenīgi vai sarkanīgi brūna, var būt arī zaļganīga, spīdīga, var būt nedaudz caurspīdīga. Struktūra ar retām, platām un zemām ribām. Čaulas augstums 12-13 mm, platums 3 mm. Mainība neliela. Čaulas atvere bumbierveidīga, līdzīga gludā vārpstīngliemeža čaulas atverei un zobu formai – augšējais un apakšējais zobs samērā lieli.

LĪDZĪGĀS SUGAS

Gludais vārpstīngliemezis (*Cochlodina laminata*).

IZPLATĪBA LATVIJĀ

Latvijā suga sastopama visā teritorijā, bet reti.

APDZĪVOTIE BIOTOPI

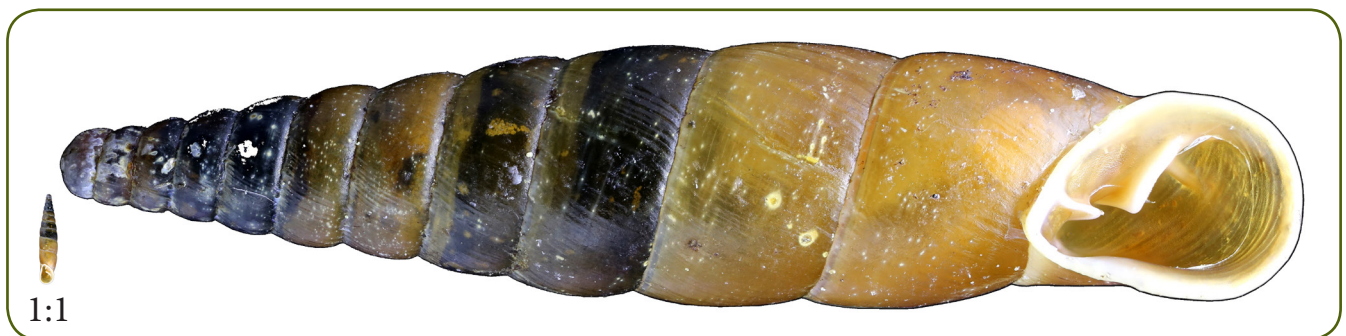
Tipiska meža suga. Sastopama galvenokārt dabiskos lapkoku un jauktos mežos nobirās, uz kritālām un koku stumbriem. Var apdzīvot mežsaimnieciski vāji un vidēji ietekmētus mežus.

KONSTATĒŠANAS VEIDS

Uz koku stumbriem, uz kritālām, ar rokām rušīnot lapu nobiras, sijājot augsni ar augsnes sietiem.

AIZSARDZĪBAS STATUSS

Latvijā suga iekļauta īpaši aizsargājamo sugu sarakstā. DMB indikatorsuga ar ļoti augstu vērtību.

Gludais vārpstīngliemezis (Foto: A.Anichtchenko)

Kroklūpas vārpstīngliemeža čaulas atvere (Foto: D. Pilāte) Pelēkā vārpstīngliemeža čaulas atvere (Foto: D. Pilāte)

NOTEIKŠANAS PAZĪMES

Viens no lielākajiem vārpstīngliemežiem. Vijumi 12 līdz 14, priekšpēdējie 2-3 apakšējie vijumi vienādā platumā, pēdējais vijums apakšējā daļā sašaurināts. Krāsa tumši pelēcīgi brūna. Ribas šuves tuvumā bieži gaišā krāsā. Struktūra ar lielām, asām un regulārām ribām. Čaulas augstums 15-18 mm, platums 3,6-3,9 mm. Čaulas atvere citronveidīga – čaulas apakšā liela bazālā rievā (skat. a attēlu). Apakšējais zobs ar izliekumu augšdaļā.

LĪDZĪGĀS SUGAS

Kroklūpas vārpstīngliemezis (*Lacinaria plicata*) ar vāji attīstītiem zobiem (skat. b attēlu).

IZPLATĪBA LATVIJĀ

Latvijā suga sastopama visā teritorijā, bet samērā reti.

APDZĪVOTIE BIOTOPI

Tipiska meža suga. Sastopama galvenokārt lapkoku un jauktos mežos zem nobirām, uz kritālām un koku stumbriem.

KONSTATĒŠANAS VEIDS

Uz koku stumbriem, uz kritālām, ar rokām rušinot lapu nobiras, sijājot augsni ar augsnes sietiem.

AIZSARDZĪBAS STATUSS

Latvijā suga ierakstīta īpaši aizsargājamo sugu sarakstā. DMB indikatorsuga ar ļoti augstu vērtību.

Pelēkais vārpstīngliemezis (Foto: A. Anichtchenko)

Divzobu vārpstīngliemeža čaulas atvere (Foto: D. Pilāte)

NOTEIKŠANAS PAZĪMES

Viens no mazākajiem vārpstīngliemežiem. Čaula vārpstveida-cilindriska. Lūpa bieza un atliekta. Vijumi 10 līdz 12, vāji uzpūsti. Krāsa tumši sarkanīgi brūna. Ribas šuves tuvumā gaišā krāsā. Čaulas virsa matēta, spīdīga, ar smalkām un regulārām ribām. Čaulas augstums 9-12 mm, platums 2,3-2,7 mm. Čaulas atvere neizteikti citronveidīga. Apakšējais zobs zems un plats. Variē galvenokārt čaulas izmērs un forma. Tā var būt īsāka un strupāka, tievāka vai slaidāka.

LĪDZĪGĀS SUGAS

Margainais vārpstīngliemezis (*Clausilia dubia*).

IZPLATĪBA LATVIJĀ

Latvijā suga visbiežāk sastopama Kurzemē, citur ļoti reti.

APDZĪVOTIE BIOTOPI

Tipiska meža suga. Sastopama galvenokārt lapkoku un jauktos mežos zem nobirām, uz kritalām un koku stumbriem. Kurzemē sastopama arī skujkoku mežos un saimnieciski ietekmētos mežos. Citur Latvijā sastopama saimnieciski neietekmētos mežos.

KONSTATĒŠANAS VEIDS

Uz koku stumbriem, uz kritalām, ar rokām rušinot lapu nobiras, sijājot augsni ar augsnes sietiem.

AIZSARDZĪBAS STATUSS

Latvijā suga iekļauta īpaši aizsargājamo sugu sarakstā. DMB indikatorsuga.

Divzobu vārpstīngliemezis (Foto: A. Anichtchenko).

Asribu vārpstiņgliemeža čaulas atvere (Foto: D. Pilāte)

NOTEIKŠANAS PAZĪMES

Viens no mazākajiem vārpstiņgliemežiem. Čaula vārpstveida ar trulu virsotni, bieza, ar trulām ribām. Vijumi 10 līdz 10,5, vāji uzpūsti. Virsma matēta. Krāsa tumši brūna vai tumši ķiršu brūna. Starp ribām reizēm var saskatīt biezu spirālisku svītrojumu. Čaulas augstums 9-11 mm, platums 2,3-2,5 mm. Embrionālie vijumi (2,5) ir gludi. Čaulas ieeja sašaurināta, atvere citronveidīga. Bazālā rievā salīdzinājumā ar *Bulgarica cana* – neizteikta. Apakšējais zobs ar lielu ieliekumu vidusdaļā.

LĪDZĪGĀS SUGAS

Graciozais vārpstiņgliemezis (*Ruthenica filograna*).

IZPLATĪBA LATVIJĀ

Izplatīta visā Latvijā; sastopama reti.

APDZĪVOTIE BIOTOPI

Tipiska meža suga. Sastopama biežāk egļu un jauktos mežos zem nobirām, uz kritālām un koku stumbriem. Var būt sastopama mežsaimnieciski vāji un mēreni ietekmētos mežos.

KONSTATĒŠANAS VEIDS

Uz koku stumbriem, uz kritālām, ar rokām rušinot lapu nobiras, sijājot augsni ar augsnes sietiem.

AIZSARDZĪBAS STATUSS

Latvijā suga iekļauta īpaši aizsargājamo sugu sarakstā, sugas aizsardzībai veidojami mikroliegumi. DMB indikatorsuga ar augstu vērtību.

Asribu vārpstiņgliemezis (Foto: A. Anichtchenko)

Margainā vārpstiņgliemeža čaulas atvere (Foto: D. Pilāte)

NOTEIKŠANAS PAZĪMES

Vidēji liels vārpstiņgliemezis. Čaula vārpstveida, slaida. Vijumi 10 līdz 12. Krāsa tumši brūna vai tumši sarkanīgi brūna. Čaulas virsma matēta, struktūra ar salīdzinoši platām un regulārām ribām. Čaulas augstums 11-14 mm, platums 2,7-3,2 mm. Čaulas atvere citronveidīga. Bazālā rievā salīdzinājumā ar *Bulgarica cana* – neizteikta. Apakšējais zobs novietots zemāk, parasti neizteikts. Ļoti mainīgs čaulas izmērs un apakšējā zoba forma – tas var būt mazāk vai vairāk izteikts. Dažreiz čaula var būt līdz 16 mm gara.

LĪDZĪGĀS SUGAS

Divzobu vārpstiņgliemezis (*Clausilia bidentata*). Margainā vārpstiņgliemeža čaula parasti ir lielāka, platāka un masīvāka. Struktūra ir rupjāka un ribas lielākas nekā divzobu vārpstiņgliemežim. Līdzīgā suga ir arī vālišveida vārpstiņgliemezis (*Clausilia pumila*). Atšķiras zobu forma.

IZPLATĪBA LATVIJĀ

Izplatīta visā Latvijā; sastopama ne pārāk bieži. Suga biežāk sastopama Vidzemē.

APDZĪVOTIE BIOTOPI

Tipiska meža suga. Sastopama lapkoku un jauktos mežos zem nobirām, uz kritālām un koku stumbriem. Neapdzīvo priežu mežus. Var būt sastopama mežsaimnieciski dažādi ietekmētos mežos.

KONSTATĒŠANAS VEIDS

Uz koku stumbriem, uz kritālām, ar rokām rušīnot lapu nobiras, sijājot augsni ar augsnes sietiem.

AIZSARDZĪBAS STATUSS

Latvijā suga iekļauta īpaši aizsargājamo sugu sarakstā. DMB indikatorsuga.

Margainais vārpstiņgliemezis (Foto: A. Anichtchenko)

Vālišveida vārpstīngliemeža čaulas atvere (Foto: A. Anichtchenko)

NOTEIKŠANAS PAZĪMES

Vidēji liels vārpstīngliemezis. Čaula vārpstveida, bieza, pie apakšējiem vijumiem uzpūstāka. Vijumi 10 līdz 12. Krāsa tumša vai sarkanīgi brūna. Čaula var būt caurspīdīga, virsma ir nedaudz spīdīga, struktūra ar labi izteiktām un regulārām ribām. Čaulas augstums 12-13 mm, platums 3-3,4 mm. Embrionālie vijumi (līdz 3) ir gludi, veido cilindrisku virsotni. Pirmo 7-9 vijumu augstums pieaug lēni, pēc tam tas sāk strauji palielināties. Čaulas atvere citronveidīga. Bazālā rieva salīdzinājumā ar *Bulgarica cana* – neizteikta. Apakšējais zobs neliels ar ieliekumu lejasdaļā.

LĪDZĪGĀS SUGAS

Margainais vārpstīngliemezis (*Clausilia dubia*).

IZPLATĪBA LATVIJĀ

Izplatīta visā Latvijā; sastopama samērā reti.

APDZĪVOTIE BIOTOPI

Tipiska meža suga. Sastopama mitros lapkoku un jauktos mežos zem nobirām, uz kritalām un koku stumbriem. Var būt sastopama mežsaimnieciski vāji un vidēji stipri ietekmētos mežos.

KONSTATĒŠANAS VEIDS

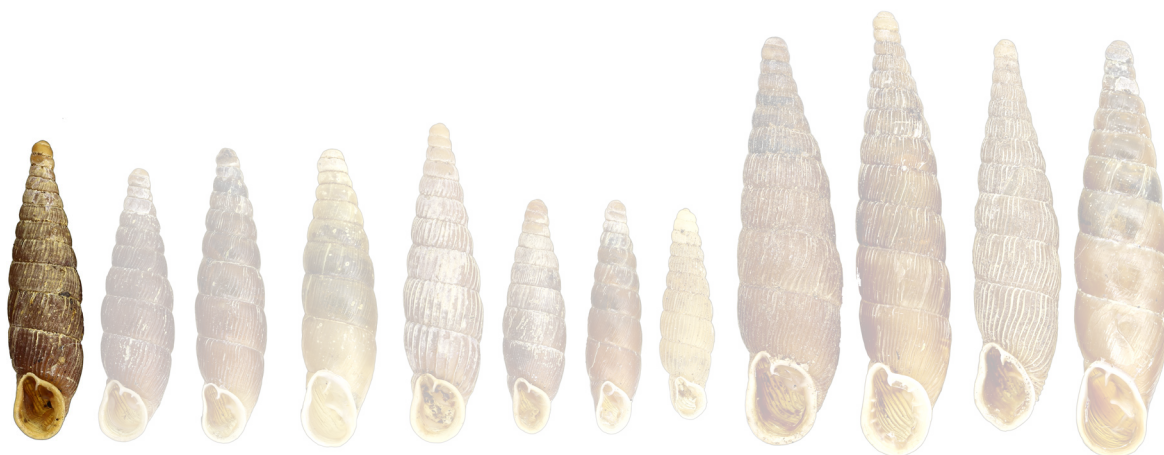
Uz koku stumbriem, uz kritalām, ar rokām rušinot lapu nobiras, sijājot augsni ar augsnes sietiem.

AIZSARDZĪBAS STATUSS

Latvijā suga iekļauta īpaši aizsargājamo sugu sarakstā. DMB indikatorsuga ar augstu vērtību.

Vālišveida vārpstīngliemezis (Foto: A. Anichtchenko)

Kroklūpas vārpstīngliemeža čaulas atvere
(Foto: D. Pilāte)

a)

Pelēkā vārpstīngliemeža čaulas atvere
(Foto: D. Pilāte)

b)

NOTEIKŠANAS PAZĪMES

Viens no lielākajiem vārpstīngliemežiem. Vijumi 12 līdz 13. Pēdējie 3-4 vijumi ir vienādā platumā. Krāsa tumši sarkanīgi brūna. Čaulas struktūra ar lielām un regulārām ribām. Čaulas augstums 15-18 mm, platums 3,3-3,6 mm. Čaulas atvere citronveidīga un plata, lūpa liela un atliekta ar 6-9 lūpas zobiņiem (a attēls). Zobiņu skaits un lielums ir mainīgs. To var nebūt un tie var būt vāji saskatāmi. Apakšējais zobs neliels ar ieliekumu lejasdaļā. Apakšējais valnītis čaulas iekšienē veido 2-3 rievas.

LĪDZĪGĀS SUGAS

Pelēkais vārpstīngliemezis (*Bulgarica cana*) (b attēls).

IZPLATĪBA LATVIJĀ

Latvijā suga izplatīta visā teritorijā, sastopama samērā bieži upju ielejās un gravās.

KONSTATĒŠANAS VEIDS

Uz koku stumbriem, uz kritalām, ar rokām rušīnot lapu nobiras, sijājot augsni ar augsnes sietiem.

APDZĪVOTIE BIOTOPI

Tipiska meža suga. Apdzīvo galvenokārt lapkoku un jauktos mežus vietās ar izteiktu reljefu. Sastopama zem nobirām, uz kritalām un koku stumbriem.

Kroklūpas vārpstīngliemezis (Foto: A. Anichtchenko)

Skrajribu vārpstīngliemeža čaulas atvere (Foto: D.Pilāte)

NOTEIKŠANAS PAZĪMES

Vidēji liels vārpstīngliemezis. Vījumi 10 līdz 11. Krāsa tumši ķiršbrūna. Čaula matēta, struktūra ar lielām, asām, retām un regulārām ribām. Ribas var būt gaišas. Čaulas augstums 13-15 mm, platums 3,3-3,6 mm. Čaulas atvere plaši bumbiervēdīga. Apakšējais zobs vienkāršs vai arī ar divām rievām, kas stiepjas uz augšu līdz lūpai.

LĪDZĪGĀS SUGAS

Krokainais vārpstīngliemezis (*Macrogastra plicatula*).

IZPLATĪBA LATVIJĀ

Latvijā suga sastopama reti – galvenokārt valsts rietumdaļā un ziemeļaustrumdaļā.

APDZĪVOTIE BIOTOPI

Tipiska meža suga. Sastopama galvenokārt lapkoku un jauktos mežos. Mežsaimnieciski tie ir neietekmēti meži, maz vai vidēji ietekmēti meži.

KONSTATĒŠANAS VEIDS

Uz koku stumbriem, uz kritālām, ar rokām rušinot lapu nobiras, sijājot augsni ar augsnes sietiem.

AIZSARDZĪBAS STATUSS

Latvijā suga iekļauta īpaši aizsargājamo sugu sarakstā un to sugu sarakstā, kurām veidojami mikroliegumi. DMB indikatorsuga ar ļoti augstu vērtību.

Skrajribu vārpstīngliemezis (Foto: A.Anischenko)

Krokainā vārpstīngliemeža čaulas atvere (Foto: A. Anischenko)

NOTEIKŠANAS PAZĪMES

Neliels, retāk līdz vidēji liels vārpstīngliemezis. Vijumi 10 līdz 12. Krāsa gaiši vai tumši sarkanīgi brūna. Čaula matēta, struktūra ar asām un regulārām ribām. Čaulas augstums 11-14 mm, platums 3 mm. Čaulas atvere plaši bumbiervēdīga, bez bazālās rievas. Parasti atveres augšdaļā ir 2-3 zobi, var būt arī 1 zobs. Priekšpēdējais vijums platāks nekā pēdējais vijums. Ribu skaits uz priekšpēdējā vijuma katrā milimetrā parasti ir 5-6 ribas, taču tas mēdz būt mainīgs.

LĪDZĪGĀS SUGAS

Sktajribu vārpstīngliemezis (*Macrogastra borealis*).

IZPLATĪBA LATVIJĀ

Latvijā suga sastopama visā teritorijā samērā bieži.

APDZĪVOTIE BIOTOPI

Tipiska meža suga. Sastopama galvenokārt lapkoku un jauktos mežos. Mežsaimnieciski tie ir neietekmēti meži, maz vai vidēji ietekmēti meži. Sastopama arī vecos parkos.

KONSTATĒŠANAS VEIDS

Uz koku stumbriem, uz kritālām, zem kritalu un sausokņu mizas, lapu nobirās, sijājot nobiras ar augsnes sietiem.

AIZSARDZĪBAS STATUSS

Nav aizsargājama. DMB indikatorsuga.

Krokainais vārpstīngliemezis (Foto: A. Anischenko)

Vēderainais vārpstiņgliemezis *Macrogastra ventricosa* (Draparnaud, 1801)

Vēderainā vārpstiņgliemeža čaulas atvere (Foto: A. Anischenko)

NOTEIKŠANAS PAZĪMES

Viens no lielākajiem vārpstiņgliemežiem. Vītņojums vidusdaļā paplatināts. Vijumi 11 līdz 12. Pēdējais vijums ar īsu un trulu bazālo ķīli. Krāsa sarkanīgi brūna. Čaula matēta, struktūra ar rupjām un regulārām ribām. Čaulas augstums 17-19 mm, platums 4-4,3 mm. Čaulas atvere plaši bumbierveidīga, ar līdzenu bazālo rievu. Lūpa bieza, balta un atliekta.

LĪDZĪGĀS SUGAS

Pelēkais vārpstiņgliemezis (*Bulgarica cana*).

IZPLATĪBA LATVIJĀ

Latvijā suga sastopama bieži visā teritorijā.

APDZĪVOTIE BIOTOPI

Tipiska meža suga. Sastopama galvenokārt lapkoku un jauktos mežos. Mežsaimnieciski tie ir neietekmēti meži, maz vai vidēji ietekmēti meži. Sastopama arī vecos parkos.

KONSTATĒŠANAS VEIDS

Uz koku stumbriem, uz kritālām, zem kritalu un sausokņu mizas, lapu nobirās, sijājot nobiras ar augsnes sietiem.

AIZSARDZĪBAS STATUSS

Nav aizsargājama. DMB indikatorsuga.

Vēderainais vārpstiņgliemezis (Foto: A. Anichtchenko)

Graciozā vārpstīngliemeža čaulas atvere (Foto: D. Pilāte)

NOTEIKŠANAS PAZĪMES

Viens no mazākajiem vārpstīngliemežiem. Šuves samērā dziļas. Čaulas virsotne koniska, ar nosmaiļotu galu. Vijumi 12 līdz 14. Krāsa gaiši dzeltenīgi brūna. Čaula matēta, struktūra ar retām un platām ribām. Čaulas augstums 7-9 mm, platums 2-2,2 mm. Augšējais un apakšējais zobs mazi. Sinuluss liels un noapaļots ar nelielu palatālo zobu.

LĪDZĪGĀS SUGAS

Asribu vārpstīngliemezis (*Clausilia cruciata*).

IZPLATĪBA LATVIJĀ

Latvijā suga izplatīta visā teritorijā, sastopama ne bieži.

APDZĪVOTIE BIOTOPI

Tipiska meža suga. Sastopama galvenokārt lapkoku un jauktos mežos zem nobirām. Mežsaimnieciski tie var būt arī vāji, vidēji stipri vai stipri ietekmēti.

KONSTATĒŠANAS VEIDS

Ar rokām rušīnot lapu nobiras, sijājot augsni ar augsnes sietiem.

AIZSARDZĪBAS STATUSS

Latvijā suga iekļauta īpaši aizsargājamo sugu sarakstā. DMB indikatorsuga.

Graciozais vārpstīngliemezis (Foto: A. Anichtchenko)

Tumšā kailgliemeža dzīvotne – egļu jaunaudze
(Foto: D.Pilāte)

NOTEIKŠANAS PAZĪMES

Viens no lielākajiem kailgliemežiem Latvijā. Izstiepta ķermeņa garums ir 10-20 cm. Kailgliemeži var būt melni vai tumši pelēki ar tumšākām gareniskām joslām uz muguras. Jauni kailgliemeži mēdz būt gaiši pelēki ar tumšākiem plankumiem, kuri mugurpusē veido gareniskas pārtrauktas joslas (skat. a attēlu). Mantija ir vienkrāsaina. Taustekļi ar tumšākiem plankumiem. Uz muguras, ķermeņa pakaļējā daļā atrodas ķīlis. Ķīlis vienmēr ir gaišāks salīdzinājumā ar ķermeņa krāsu. Pēda ir joslaina – tās malas ir melnas tumši pelēkas ar baltu joslu pa vidu (skat b attēlu). Gļotas bezkrāsainas un lipīgas.

LĪDZĪGĀS SUGAS

Milzu kailgliemezis (*Limax maximus*) (skat. c un d attēlu).

IZPLATĪBA LATVIJĀ

Suga izplatīta visā teritorijā, sastopama samērā bieži.

APDZĪVOTIE BIOTOPI

Tipiska meža suga. Var būt sastopama vecos parkos un skujkoku jaunaudzēs.

KONSTATĒŠANAS VEIDS

Dienas laikā parasti uzturas zem akmeņiem, zem kritālām vai to mizas. Arī putnu būrišos. Naktī un lietainā laikā dienā var konstatēt uz koku stumbriem, kritālām un sēnēm.

AIZSARDZĪBAS STATUSS

Latvijā suga iekļauta īpaši aizsargājamo sugu sarakstā. DMB indikatorsuga.

Tumšais kailgliemezis (Foto: D.Pilāte)

Tumšā kailgliemeža pēda (Foto: D.Pilāte)

Milzu kailgliemezis (Foto: D.Pilāte)

Milzu kailgliemeža pēda (Foto: D.Pilāte)

Liellūpas vīngliemezis (Foto: I.Gurčonoks)

NOTEIKŠANAS PAZĪMES

Čaula saplacināti lodveida. Vītņojums zems. Šuves samērā seklas. Vijumi 5 līdz 6. Naba gandrīz pilnībā nosepta ar baltas lūpas malu. Krāsa brūna. Čaulai raksturīgi samērā gari un nedaudz liekti matiņi. Subfosilām čaulām tie parasti ir noberzējušies. Čaulas augstums 4-7 mm, platums 7-11 mm. Čaulai raksturīga liela, balta lūpa ar asu malu. Čaulas iekšpusē lūpa ir valnišveidīgi uzbiezināta, parietālajā daļā liels atsevišķs valnītis, 1 palatālais zobs un 1 bazālais zobs (skat. attēlu).

LĪDZĪGĀS SUGAS

Divzobu vīngliemezis (*Perforatella bidentata*) (b attēls).

IZPLATĪBA LATVIJĀ

Latvijā zināmas trīs sugas atradnes Daugavas ielejā, kuras atrodas dabas parkā "Augšdaugava" - Naujenes jeb Jezupovas grava, Lazdukalna strauta grava un Eitvinišķu strauta grava.

APDZĪVOTIE BIOTOPI

Tipiska gravu mežu suga. Sastopama galvenokārt platlapju un jauktos egļu mežos (c attēls). Suga biotopā sastopama sporādiski un mazā skaitā. Gliemežu sabiedrībās liellūpas

vīngliemezis ir subdominanta vai subprecedenta suga. Lielākas iespējas sugu konstatēt vietās, kur aug ozoli un zemsedzē maz sūnu. Svarīgas ir tādas meža daudzveidībai nozīmīgas struktūras, kā dažāda lieluma kritālas.

KONSTATĒŠANAS VEIDS

Ar rokām rušinot lapu nobiras, sijājot augsni ar augsnes sietiem. Lietainā laikā var konstatēt uz lakstaugiem un uz epifitiskajām sūnām.

AIZSARDZĪBAS STATUSS

Latvijā suga iekļauta īpaši aizsargājamo sugu sarakstā. DMB indikatorsuga ar ļoti augstu vērtību.

Liellūpas vīngliemezis (Foto: D.Pilāte)

Divzobu vīngliemezis (Foto: D.Pilāte)

Liellūpas vīngliemeža dzīvotne Lazdukalna gravā (Foto: D.Pilāte)

Lēcveida vīngliemezis (Foto: V.Pilāts)

NOTEIKŠANAS PAZĪMES

Čaula lēcveida. Vītņojums saplacināts ar viegli uzpūstiem vijumiem. Pēdējā vijuma ārmala ar izteiktu ķīli. Šuve sekla. Vijumi 5,5. Naba plata un dziļa. Krāsa no gaiši brūnas līdz brūnai ar tumšākām radiālām joslām. Čaula gluda, ar neregulāru svītrojumu. Čaulas augstums 7-9 mm, platums 12-20 mm. Čaulas ieeja eliptiska ar lielu un baltu lūpu, kas iepretī ķīlim izliekta.

LĪDZĪGĀS SUGAS

Nav.

IZPLATĪBA LATVIJĀ

Latvijā suga sastopama Slīteres NP, dabas liegumos "Užava" un "Vitrupes ieleja".

APDZĪVOTIE BIOTOPI

Tipiska meža suga. Sastopama galvenokārt lapkoku un jauktos mežos. Dabas liegumā "Užava" sastopama arī mežainās kāpās.

KONSTATĒŠANAS VEIDS

Biežāk uz lapkoku stumbriem un lazdām. Mežainajās kāpās jūras tuvumā suga ir atrodamā zem dažādiem uz zemes gulošiem priekšmetiem.

AIZSARDZĪBAS STATUSS

Latvijā suga iekļauta īpaši aizsargājamo sugu sarakstā un tā ir suga, kurai veidojami mikroliegumi. DMB indikatorsuga ar augstu vērtību.

Lēcveida vīngliemezis (Foto: V.Pilāts)

Tipiska lēcveida vīngliemeža dzīvotne Slīteres NP Zilo kalnu nogāzē (Foto: D.Pilāte)

Parka vīngliemezis. (Foto: D.Pilāte)

NOTEIKŠANAS PAZĪMES

Lielākais sauszemes gliemezis Latvijā. Čaula lodveida. Vijumi 5 līdz 6. Naba daļēji aizsegta ar lūpas malu. Lūpa uzbiezināta baltā vai brūnganā krāsā. Čaula bieza. Krāsa no gaiši brūnas vai gandrīz baltas līdz brūnai ar tumšākām joslām. Čaula ar neregulāru rievojumu. Čaulas augstums 30-50 mm, platums 32-50 mm.

LĪDZĪGĀS SUGAS

Nav.

IZPLATĪBA LATVIJĀ

Latvijā suga izplatīta visā teritorijā. Sastopama bieži, retāk Latvijas ziemeļaustrumdaļā.

APDZĪVOTIE BIOTOPI

Pēc literatūras avotiem – meža suga. Latvijās sastopama dažādos meža biotopos, zālajos, parkos, sinantropos biotopos.

KONSTATĒŠANAS VEIDS

Aktivitātes periodā uz zemes, sausā laikā uz koku stumbriem.

AIZSARDZĪBAS STATUSS

Suga iekļauta Bernes konvencijas III pielikumā, ES direktīvas V pielikumā un Latvijā ierobežoti izmantojamo īpaši aizsargājamo sugu sarakstā.

Foto: V.Pilāts

1:1

Foto: R.Cibuļskis

SUGAS APRAKSTS

Suga dabiski izplatīta Dienvidēiropā un Austrumeiropā, ieskaitot Bulgāriju, Rumāniju, Čehiju, Slovākiju un Ukrainu.

Pirmo reizi Latvijā suga bija konstatēta 1989. gadā Liepājā. Informācijas trūkuma dēļ, kā retu sugu, to 1990. gadu beigās ierakstīja Latvijas Sarkanās grāmatas 3. kategorijā.

LĪDZĪGĀS SUGAS

Latvijā nav.

NOTEIKŠANAS PAZĪMES

Čaulas augstums 7-10 mm, platums 14-20 mm. Čaula balta ar brūnām joslām, kuru skaits un platums variē. Tās var būt dažas un ļoti smalkas, līdz vairākām platām un tumšām joslām. Virsma gluda ar ļoti smalku un regulāru svītrojumu. Forma saplacināti koniska ar plašu nabu.

IZPLATĪBA LATVIJĀ

Šobrīd sugai ir zināmas daudzas atradnes, no kurām lielākā daļa atrodas pie dzelzceļiem (A. Stalažs, pers. ziņ.). Visvairāk atradņu atrodas Kurzemē un Zemgalē.

APDZĪVOTIE BIOTOPI

Pēc literatūras avotiem baltais vīngliemezis ir stepes suga. Tas ir sastopams atklātos sausos biotopos, kāpās, uz saules apspīdētu ēku drupām, uz dzelzceļu uzbūrumiem, ceļmalās.

Latvijā suga konstatēta galvenokārt uz dzelzceļu uzbūrumiem un ceļmalās.

INFORMĀCIJA PAR SUGAS BIOLOĢIJU

Hermafrodīts. Olas dēj divas reizes gadā – pavasarī un rudenī. Vienā dējumā ir 25–40 olas, kuras iedēj augsnē izraktā bedrītē 1,5–2,5 cm dziļumā. Gliemeži dzīvo divus līdz trīs gadus. Barojas ar bojātām lakstaugu daļām.

KONSTATĒŠANAS VEIDS

Uz lakstaugu stublājiem, dzelzsceļa sliedēm un apmalēm.

SUGAS SAISTĪBA AR ES ĪPAŠI AIZSARGĀJAMIEM BIOTOPIEM

Iespējams, ka veci un dabiski boreālie meži vai mežainās kāpas, kāpu biotopi.

Baltais vīngliemezis (Foto: M.Pilāts)

Ziemeļu upespērlenes čaulas iekšpuse (Foto: M.Kalniņš)

NOTEIKŠANAS PAZĪMES

Čaula parasti ir nierveida, mēdz būt arī izstiepti ovāla, salīdzinoši masīva. Čaulas virsma ir melna. Čaulas iekšpusi klāj mirdzošs perlamutrs. Uz tā bieži mēdz būt plankumi brūnganā krāsā. Vecākām gliemenēm parasti čaulas virsotne ir korodēta. Labais čaulas vāks ar 1 izteiktu kardinālo zobu. Kreisās puses vāks ar 2 kardinālajiem zobiem. Čaulas garums līdz 145 mm, augstums līdz 70 mm, biezums līdz 45 mm.

LĪDZĪGĀS SUGAS

Nepieaugušus ziemeļu upespērlenes īpatņus var sajaukt ar biezo perlamutreni (*Unio crassus*).

IZPLATĪBA LATVIJĀ

Latvijā suga izplatīta Vidzemē. Sastopama ļoti reti.

APDZĪVOTIE BIOTOPI

Apdzīvo strauji tekošas ūdenstilpes ar grantainu vai smilšaini grantainu grunti.

KONSTATĒŠANAS VEIDS

Tukšas čaulas var konstatēt ūdenstilpēs vai to krastos. Dzīvas gliemenes uzturas gandrīz pilnībā ierakušās gruntī. Seklākās vietās gliemenes ir pamanāmas, brienot pa ūdeni. Dziļākās vietās tās var pamanīt no laivas ar akvaskopa palīdzību.

AIZSARDZĪBAS STATUSS

Suga iekļauta Eiropas Padomes direktīvā 92/43/EEC (21.05.1992) „Par dabisko biotopu, savvaļas floras un faunas aizsardzību” II un V pielikumos. Latvijā biežā perlamutrene ierakstīta īpaši aizsargājamo sugu sarakstā un to sugu sarakstā, kurām veidojami mikroliegumi.

Ziemeļu upespērlenes čaulas ārpusē (Foto: M.Kalniņš)

Ziemeļu upespērlenes dzīvotne (Foto: M.Kalniņš)

Biezās perlamutrene sāulas ārpuse (Foto: M.Nītcis)

NOTEIKŠANAS PAZĪMES

Čaula ir izstiepti ovāla vai nierveida, salīdzinoši bieza. Čaulas virsma var būt zaļganbrūna līdz melna. Čaulas iekšpusi klāj balts vai iesārts perlamutrs. Vecākām gliemenēm bieži čaulas virsotne ir korodēta. Nepieaugušās gliemenes parasti ir brūnas vai iezaļganas. Labais čaulas vāks ar 1 izteiktu kardinālo zobu un vienu plākšņveida sānzobu. Kreisās puses vāks ar 2 kardinālajiem zobiem un 2 plākšņveida sānzobiem. Čaulas garums 50-60 mm, augstums 30-35 mm, platums 25-35 mm.

LĪDZĪGĀS SUGAS

Nepieaugušus ziemēlu upespērlenes (*Margaritifera margaritifera*) īpatņus, reizēm var sajaukt ar ķīļveida perlamutreni (*Unio tumidus*).

Biezās perlamutrenes čaulas iekšpuse (Foto: M.Nītcis)

IZPLATĪBA LATVIJĀ

Latvijā suga izplatīta visā teritorijā. Sastopama samērā reti.

APDZĪVOTIE BIOTOPI

Apdzīvo tekošas ūdenstilpes ar grantainu vai smilšaini grantainu grunti.

KONSTATĒŠANAS VEIDS

Tukšas čaulas var konstatēt ūdenstilpēs vai to krastos. Dzīvas gliemenes uzturas gandrīz pilnībā vai daļēji ierakušās gruntī. Seklākās vietās gliemenes ir pamanāmas, brienot pa ūdeni. Dziļākās vietās tās var pamanīt no laivas ar akvaskopa palīdzību.

AIZSARDZĪBAS STATUSS

Suga iekļauta Eiropas Padomes direktīvā 92/43/EEC (21.05.1992) „Par dabisko biotopu, savvaļas floras un faunas aizsardzību” II un IV pielikumos. Latvijā biezā perlamutrene ierakstīta īpaši aizsargājamo sugu sarakstā.

Biezās perlamutrenes potenciālā dzīvotne aizsargājamo ainavu apvidū “Augšdaugava” (Foto: I.Svilāne)

Līdzīgā suga - ķīļveida perlamutrene (Foto: M.Nītcis)

Cameron R.A.D., Colville B., Falkner G., Holyoak G.A., Hornung E., Killeen I.J., Moorkens E.A., Pokryszko B.M., Proschwitz T., Tattersfield P., Valovirta I. 2003. Species Accounts for snails of the genus *Vertigo* listed in Annex II of the Habitats Directive: *V. angustior*, *V. genesii*, *V. geyeri* and *V. moulinsiana* (Gastropoda, Pulmonata: Vertiginidae). – *Heldia*, Vol.5, Sonderheft 7: 151-170.

Dreijers E., Stalažs A. 2000. Gliemju fauna Kolkas apkārtnē un Slīteres Zilajos kalnos. – *Raksti par dabu*, 1, (1):21.

Ek T., Suško U., Auziņš R. 2002. Mežaudžu atslēgas biotopu inventarizācija. Metodika. Rīga, Valsts meža dienests, Östra Götaland Meža pārvalde, Zviedrija, 76 lpp.

Glöer P. 2002. Die Süßwassermollusken Nord- und Mitteleuropas; Bestimmungsschlüssel, Lebensweise, Verbreitung. *Die Tierwelt Deutschlands*, 73. Teil., Hackenheim, ConchBooks pp. 327.

Kebapçı, U. & Van Damme, D. 2012. *Theodoxus fluviatilis*. (errata version published in 2017) The IUCN Red List of Threatened Species 2012: e.T165352A113400624. <http://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2012-1.RLTS.T165352A1081028.en>. Downloaded on 14 August 2017.

Kerney M. P., Cameron R. A. D., Jungbluth J. H. 1983. *Die Landschnecken Nord- und Mitteleuropas*. Hamburg, Berlin, Paul Parey, 384 S.

Książkiewicz Z., Gołdyn B. 2008. *Life cycle of Segmentina nitida (Gastropoda: Pulmonata: Planorbidae)*. The Functioning and Protection of Water Ecosystems, R. Gołdyn, P. Klimaszuk, N. Kuczyńska-Kippen & R. Piotrowicz (eds), Department of Water Protection, Faculty of Biology, Adam Mickiewicz University, Poznań, 51-57.

Neubert, E. 2011. *Spermodea lamellata*. The IUCN Red List of Threatened Species 2011: e.T156704A4985984. <http://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2011-1.RLTS.T156704A4985984.en>. Downloaded on 14 August 2017.

Pilāte D., Rudzīte M., Svilāns A. 1994. Jaunas gliemežu sugas Latvijas faunā. *DPU DIVIC IB 7*: 8–9.

Pilāte D. 2000. *Spermodea lamellata* (Jeffreys, 1830) un *Vertigo genesii* (Gredler, 1856) (Gastropoda: Pulmonata) Latvijā. – *Raksti par dabu*, 1, (1): 3-5.

Pilāte D. 2001. Fauna of terrestrial molluscs in coniferous forests of Latvia. – *Acta Biol. Univ. Daugavp.*, 1, (1): 34-37.

Pilāte D. 2003. Terrestrial molluscs as indicator species of natural forests. – Biodiversity and conservation of boreal nature (R. Heikkilä and T. Lindholm eds.). Proceedings of the 10 years anniversary symposium of the Nature Reserve Friendship. Vantaa.: 216-220.

Pilāte D. 2007. Sauszemes gliemežu sugu daudzveidība mežā un to ietekmējošie faktori Latvijā. Promocijas darbs, LU, Rīga: 155.

- D. Pilāte. 2009. Structure of terrestrial snail communities of Euro-Siberian alder swamps (Cl. *Alnetea glutinosae*) in Latvia. *Acta Zoologica Lithuanica*, 19(4):297 - 305.
- Pilāte D., Lūkins M. 2009. Zemes lietojuma veidi lielā torņgliemeža *Ena montana* (Draparnaud, 1801) atradnēs Gaujas NP. *Latvijas Universitātes 67. Zinātniskā konference*. Rīga, Latvija, 28.01. – 04.02. Ģeogrāfija. Ģeoloģija. Vides zinātne: Referātu tēzes. 108-109. lpp.
- Pilāte D. 2010. Sauszemes gliemežu sugu daudzveidība mežā un to ietekmējošie faktori Latvijā. *Daba un Muzejs*, 9: 35-55.
- D. Pilāte. 2013. The mollusc fauna of Moricsala Strict Nature Reserve and other Natura 2000 sites in Western Latvia and outside them. *Acta Biol.Univ.Daugavp.*, 13 (2): 99-110.
- Pilāte D., Cibuļskis R., Jakubāne I. 2014. The mollusc fauna of Natura 2000 territory “Augšdaugava”. *Acta Biol.Univ.Daugavp.* 14 (1): 85-96.
- Pilāte D., Gurčonoks I., Jakubāne I., Zolovs M. 2017. The habitat of mask snail *Isognomostoma isognomostomos* Schröter in Latvia. *Acta Biol. Univ. Daugavp.*, 17 (2): 251 – 262.
- Rudzīte M., Dreijers E., Ozoliņa-Moll L., Parele E., Pilāte D., Rudzītis M., Stalažs A. 2010. Latvijas gliemji: Sugu noteicējs. A Guide to the Molluscs of Latvia. LU Akadēmiskais apgāds, Rīga, 252 lpp.
- Schlesch H. 1942. Die Land- und Süßwassermollusken Lettlands. – *Korr.bl.Naturf.Riga LXIV.*: 245-360.
- Seddon, M., Albrecht, C. & Van Damme, D. 2012. *Ancilus fluviatilis*. The IUCN Red List of Threatened Species 2012: e.T156181A17196933. <http://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2012.RLTS.T156181A17196933>. en. Lejupielādēts 2017. gada 23. jūlijā.
- Spuris Z. (red.) 1998. Bezmugurkaulnieki. Latvijas Sarkanā grāmata, 4. sēj., Rīga, 388 lpp.
- Suško U. 1998. Latvijas dabiskie meži. Pētījums par bioloģiskās daudzveidības struktūrām, atkarīgajām sugām un meža vēsturi. – Rīga, WWF, 186 lpp.
- Stalažs A., Pilāte D., Dreijers E., 2014. Alien molluscs species in Latvia: description of situation and forecasting. In: Bioloģijas sekcija, Zooloģijas un dzīvnieku ekoloģijas apakšsekcija. Latvijas Universitātes 72. zinātniskā konference. Latvijas Universitāte, Rīga
- Vilks K., Kalniņš M., Pilāte D., Spuņģis V., Rudzīte M. 2015. Latvijā sastopamās Eiropas nozīmes īpaši aizsargājamās bezmugurkaulnieku sugas. Latvijas Entomoloģijas biedrība, Dabas aizsardzības pārvalde. Rīga, 2015: 96
- Лихарев И. М. 1962. Клаузилииды (Clausiliidae). Фауна СССР. Моллюски. Т. III, вып. 4. Москва, Ленинград: Академия наук СССР, 317 стр.